

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Ioannis Andrae Hoffmanni Ivris Vtrivsque Doctoris In
Academia Ienensi Collectio Selectorvm Opvscvlvm De
Vnionibvs Electorum S.R.I.**

Hofmann, Johann Andreas

Ienae, MDCCLII

VD18 12896357

Nicolai Hieronymi Gvndlingii Opvscvlvm De Cavsa Et Origine Vnionis Sev
Foederis Electoralis.

urn:nbn:de:gbv:45:1-18247

NICOLAI HIERONYMI GVNDLINGII
OPVSCVLVM
DE
CAVSA ET ORIGINE
VNIONIS SEV FOEDERIS
ELECTORALIS.

C O N S P E C T V S.

§. I. Quare de electorum origine ac numero eorumque definitione nihil dicatur.

§. II. Causa foederis, seu unionis electoralis Pontificum Romanorum ferocia est.

§. III. Inque primis Ioannis XXII. Character & ortus huius Papae. Vicia eiusdem: opiniones paradoxae.

§. IV. Italiae dominatum affectat: Gibellinos oppugnat, cumque maxime Matthaeum Galeatum; quem Ludouicus Boius defendit.

§. V. Hinc irae Ioannis XXII. qui Ludouicum haereticum nominat.

§. VI. Processus in Imperatorem hunc.

§. VII. Obtentus vanus: ius confirmandi Imperatorem: cui obtentui primus ansam dedit Lotharius Saxo. Petitionem Pontificis Paschalis I. tempore Ludouici Pii, ne sine suo consensu Imperatoris dignitatem aliquis acceptaret: a quo tamen statim recessit.

§. VIII. Nec ausus est quisquam petere amplius tam insolita. Ottonum I. II. & III. auctoritas.

§. IX. Leonis VIII, constitutio, seu pactum cum Ottone M. vulgo circumlatum suspectum, immo falsum. Potius is pepigit cum Ioanne XII. de Pontifice sine suo consensu non eligendo: hocque pactum renouauit Leo VIII.

§. X. Ottonis III. cum Gregorio V. pactio non extat. Thuani verisimilis coniectura, quomodo eligendi ius Imperatorem Romanum Germanis obuenerit. Imperium Romanum quid?

§. XI. Imperatorum Romanorum & Italiae Regum ius ex successione. An successio ad Ottonianum stemma restricta?

§. XII. Dubiae Ditmaro Merseburgensi & Wippone de Henrico II. & Conrado Salico.

§. XIII. Langobardi post Ottonem III. alium Regem circumspiciunt, quam Germanorum. Idem faciunt post Henricum Sanctum.

§. XIV. Vnde coniectura, pactum Ottonis cum Romanis Italicis esse commentitium. Cui coniecturae & dubio satisficit.

§. XV. Ipse Papa Nicolaus II.

Regum Germaniae ius perpetuum agnoscit.

§. XVI. *Quem perperam reprehendit Alexander II. dictus olim Anselmus Lucensis.*

§. XVII. *Itali iniuste secedere a Germanis conati sunt: quod probatur.*

§. XVIII. *Argumentum stringens ab haereditario Coloniensis Archiepiscopi iure, ut esset Cancellarius Romanae sedis. Quae res originem Archicancellariatus Coloniensis in Italia dedit.*

§. XIX. *Gregorii VII. conatus, ne regnum Germaniae per successionem ullo modo deferretur, sed per liberrimam electionem.*

§. XX. *Vnde magna in imperio immutatio; impedita paulisper Henrici IV. victoriis.*

§. XXI. *Tandem vero post victum Henricum V. plene infecuta. Nam Lotharius Saxo primus fuit, Pontifici electionem suam legatis ac litteris significans: quod ostenditur. Quando liber de beneficiis scriptus?*

§. XXII. *Propositum pontificis ambitiosum, cum stabiliret electionem.*

§. XXIII. *Etsi id dissimulabat.*

§. XXIV. *In primis cum Arnaldi asselae Pontificem redigere ad apostolicam paupertatem cuperent. Eugenii III. sollicitudo. Conradus III. cur non audierit Arnaldistas?*

§. XXV. *Italorum & Romanorum ferocia castigata a Friderico Barbarossa. Hadriani IV. confessio.*

§. XXVI. *Eiusdem imprudentia.*

§. XXVII. *Friderici Abenobarbi ira. Victoris III. & Alexandri III. discors in Pontificatum electio.*

§. XXVIII. *Quare Fridericus succubuerit Pontifici?*

§. XXIX. *Mora Pontificum in coronando eius filio Henrico VI. Urbani III. pertinacia.*

§. XXX. *Gregorius VIII. Henricum electum Romanorum Imperatorem primus appellat. Germania imperium Romanum dicta.*

§. XXXI. *Regis Romanorum elogium: quo primum usus Henricus III.*

§. XXXII. *Vtut rarissime. Henricus V. a patre Henrico IV. hoc titulo insignitus. S. Bernhardus Lotharium ad propriam coronam vindicandam stimulat: quae erat Romana. Elogium Regis Romanorum perpetuum: quamvis Papa sibi ius examinandi reseruaret, nec sine rogatione unctionem impertire vellet. Idque probatur.*

§. XXXIII. *Innocentius III. successionis ius iterum impugnat; Philippum Sueuum repudiat plurimum suffragiis electum; variis dialecticis ratiunculis usus.*

§. XXXIV. *Quae refelluntur: A Graecis nihil translatum ad Francos. Beneficium Romanae sedi a Carolo M. praestitum.*

§. XXXV. *Lotharius Innocentium II. confirmavit; neque huius ille beneficio imperium accepit.*

§. XXXVI. *Vnde mirum, relictum Pontifici inuestiturae ius. Laus ab Innocentio III. tributa Lothario Regi Catholico.*

§. XXXVII.

CONSPECTVS.

§. XXXVII. Pontificum ingratus animus in ipsum ac Germaniae Reges. Nihil ei ob coronationem iuris in electione Regis Germaniae. Illatio absque: Lotharius eiusque successores notam fecere Papae electionem; ergo ius examinandi regiam personam competit Papae. Marsilii Patauini obseruatio.

§. XXXVIII. De consecrationis necessitate disputatio. Primum vnus Pipinus.

§. XXXIX. Inane effugium, prouidendum esse Pontifici, ne haereticum, Saracenum, praedonem eligant Germani.

§. XL. Papae audacia in repudiandis Regibus, Mores & axiomata eiusdem.

§. XLI. Prouocatio ad ius diuinum. Inepta consecutio ab indigna aduocanti ad examen personae regiae. ἀσώτα in papae asfertis.

§. XLII. Innocentius IV. Pontifex pessimus. Imperium externis principibus oblatum. Alexandri IV. prohibitio, ne Conradinus eligeretur.

§. XLIII. Urbanus IV. de electione Richardi & Alphonsi arbitrium sibi sumit. Odium in Hobenstauffos.

§. XLIV. Gregorius X. Electoribus minatur, ni Regem eligerent. Ius deuolutionis insulsum. Cur Gregorius X. eligi Regem voluerit? Electorum litterae ad Nicolaum III. itemque Ludouici Palatini.

Saxonia Euangelica Hoepfneri commendatur & emendatur.

§. XLV. Respondetur dubio ab hisce litteris petito. A. Pagius laudatus.

§. XLVI. Rudolphus Habsburgicus confirmationem a Pontifice petit. Cur?

§. XLVII. Bonifacii VIII. in Adolphum & Albertum ausus. Alberti Austriaci litterae nihil praedudicii adferunt Imperatoribus.

§. XLVIII. Argumentum ex ipsius Pontificis confessione petatum, unde elucet nihil ei iuris in electione competere.

§. XLIX. Papa μοναρχομαχος. §. L. Henrici VII. fortitudo.

§. LI. Vnde potissimum furor Ioannis XXII. in Ludouicum Bavarum deriuatur.

§. LII. Quaestiones variae de iure regni & sedis Romanae.

§. LIII. Doctores multi pontificum ausus impugnant.

§. LIV. Adeltreiterus Ludouicum Boium praeter spem & opinionem reprehendit. Qui defenditur.

§. LV. Etiam a Benedicto XII.

§. LVI. Quare interea idem Pontifex in gratiam cum eo non redierit?

§. LVII. Ludouici Boii coniecturae euentu comprobatae. Gallorum machinationes.

§. LVIII. Electores principes in iram versi. Constitutio imperii Rensensis de Septemuirorum iuribus.

§. LIX. A qua diuersum foedus

Els-

Electoralis, quod latino idiomate adscribitur.

§ LX. Approbant istud sapientiores in curia Romana. Litterae Ele-

ctorum ad Benedictum XII. quae a falsitatis suspicione liberantur.

Tres aliae dissertationes de hoc Electoralium foedere promittuntur.

PROOEMIUM.

THema nostrum de vnione electorali agit, vti vulgo vocatur. Probe enim alioquin tenemus, vnionis voculam ad barbaras pertinere, eoque, si latinus loquendum, foederis, vel fraternitatis nomen fore substituendum. Nos de re ipsa solliciti id agemus, vt I. Caussa huius foederis. II. Auctores III. progressus IV. vsus eiusque efficientia innotescant. Sed cum in tractatum facile excrefcere dissertatio posset, si vniuersa atque singula excutere vellemus accurate, idcirco primum duntaxat, nempe causam & originem huius foederis in praesenti ante oculos constituemus: reliqua alii loco & tempori reseruaturi.

§. I.

ET plane vero pro superuacaneo habemus, differere hoc loco de electorum origine ac numero; cum aliunde constet, Friderici Barbarossae aetate eos, qui recentiori aeuo comparuere, septemuiros primariam in electione Imperatoris auctoritatem esse indeptos. Saltem peculiari dissertatione perspicue hoc ostendit Praeses in Gundlingianis de Francorum regno partim per electionem, partim successionem delato; quod dubitanter olim Con-

rin-

ringius censebat adfirmandum. Quid autem sit Princeps elector, ponimus, eosque, qui hoc nesciunt, a nostris Musis prorsus abesse iubemus.

§. II.

Causam vero huius foederis Pontificis Romani ferociam dicimus, eiusque iniustissimos ausus, Principibus electoribus ereptum cupientis ius eligendi antiquum, ut suo omnia arbitrio subiicerentur, nemoque esset, qui non precarium imperium haberet, destituique pro lubitu posset ab eo, qui totius orbis dominatum variis artibus ac technis adfectabat.

§. III.

Qui omnium impudentissime ad talem tyrannidem aspirauerat, Ioannes XXII. fuit, Iacobus de Caduceo nominatus antea, de quo in vulgus inualuit, eum sutoris veteramentarii filium fuisse, aut saltem obscurissime natum. Cui sententiae, etsi calculum non addimus, Alberti Argentinensis fidem secuti, utpote de militari progenie Ioannem satum adseuerantis; neququam tamen arbitramur negandum, eum hominem extitisse obstinatissimi ingenii, ac metaphysicis meditationibus deditum id saepe egisse, ut noua dogmata (*) procuderet, omnesque *ερεπодоξίας* reos pronunciaret, qui faeculentae mentis commenta non basiant illico; pallidus de cetero, statura & voce pusillus, vehementissimaque cupidine dissentientes atque omni acerbitate ad extremum persequens. Quod sane diffiteri non

P

po-

(*) Franciscani nimirum apertis eum testimoniis conuicere, quod veteribus Ecclesiae placitis contrarias doctrinas induxerit, Nicolai III. Decretalem reuocando, *exiit qui seminat*, nouumque ad *Conditozem* substituendo; praecipiens omnibus, ne quis Christum eiusque discipulos omni destitutos proprietate crederet, contra euntibus pessimae doctrinae labem affricando: ut taceam, quae de visione DEI idem disputauerit magno animorum motu, confutatus propterea a Doctoribus Parisiensibus, exacte id ostendentibus *BVLAEI hist. Academiae Parisiensis* Tom. IV. p. 225. seq. ac *LAVNOIO hist. Nauarr.* Tom. I. p. 61.

P

potuit doctissimus STEPHANVS BALVZIVS varia ceteroquin ad Ioannis laudem in *notis ad vitas Papparum Auenionensium* p. 691. seq. colligens, quae non repetimus.

§. IV.

Hic igitur homo fauer, simulatque opiniosus diffidio Friderici Pulchri Austriaci, & Ludouici Boii stimulus, opportunum adesse tempus existimabat, quo solitariam sibi auctoritatem in Italiae regno arrogando, Gibellinorum partes funditus euerteret. Hinc inficete ad modum finxit, se vacante regni folio merito existimari vicarium imperatorem; neminemque pro legitimo habendum domino, cuius electionem non approbasset pontifex. Quod cum grauissime displiceret Matthaeo Vicecomiti Mediolanensi Gibellino, isque Ludouici Boii auctoritate vicarium sese in Langobardia gereret, fremuit Ioannes atque haereseos ei notam impexit, quasi negaret Matthaeus post mortem renasci humanorum corporum cineres fauillasque; eo ad extremum deueniens, vt non solum a communione ecclesiae separaret Galeatium; verum etiam armis Roberti Siculi ac foederatorum defuncti filios deiciendos de patriis possessionibus ac fortunis satageret. Quibus conatibus, sicuti merito obuiam iuit Ludouicus Rex atque electus Imperator, Mediolanum per suos legatos ac Gibellinorum copias ab obsidione liberans; ita fieri aliter vix potuit, quam vt Cadurcensis iste denuo excandescens de vltione in Caesarem cum impetu effundenda diligentissime cogitaret.

§. V.

Eo fine non solum Austriacos Principes in imperatorem sollicitauit, verum etiam nouis inuentis operam dedit: causatus inter alia, sibi indagandi ius esse, dignus ne sit huic honori initiandus, an forte indignus, & ad evertendam rempublicam, ecclesiaeque salutem conuellendam natus potius factusque. Et Boium vero eius farinae Principem videri, non orthodoxum, Matthaeo Galeatio haereti-

reti-

retico addictum, cui proinde obstruenda sit ad imperii dignitatem via: suffragia Principum Electorum maiora nihil hic ponderis habere: penes se esse facultatem vngendi ac coronandi: haeretico vero manus imponi a summo pontifice nequiquam posse; quamuis electo nullum suffragium desit, isque a primoribus principibus vniuersis ac singulis Rex Francofurti cooptatus, atque Aquisgranensi in ciuitate sacro vnguento sit illinitus.

§. VI.

De facti veritate nemo dubitabit, qui annales eius temporis diligenti studio euoluet, ac processus Ioannis XXII. vti barbare vocabat, in Ludouicum Imperatorem ab Edmundo Marteneo nuperrime publici iuris factos cum cura lectitabit. Tametsi enim Bzouius, Baluzius, Herwartus alique nonnulla & plurima hac de re sparsim edidere; fecit tamen nunc eruditus Monachus, vt vniuersa coniunctim & maiori instructu curiosis harum rerum spectatoribus exhibeantur. Ac patet exinde, aliisque historiarum monumentis, nihil pensi habuisse iratum Pontificem, quidquid etiam a legatis imperatoriis in contrarium differeretur; sed inaudita potius audacia iussisse, vt folio illico decederet Rex improbus ac Romanae sese sedi diuoque Petro modeste submitteret; laturus alioquin ecclesiae seuerissimas poenas, ipsumque excommunicationis fulmen experturus, ni infra statutum tempus, quod trium primo mensium erat, quibus binos ex abundantia sese addidisse Romanus gloriabatur sacerdos, obsequium praestaret, ac resipiscentiae signa non fucata sibi suisque fratribus Cardinalibus ostenderet.

§. VII.

Saepe vero mecum reputaui, qua excusatione vti poterit hic pontifex superbissime sese gerens & ad omnia leniora consilia aures obturans; donec tandem intelligerem a temporibus Lotharii Saxonis id, quidquid est inficeti, videri arcessendum. Etenim ante illam aetatem non

tam Imperatores electionem, aut imperii sui legitimum initium Romano Praesuli significabant; multo minus eius consensum expetebant; sed Italia potius atque pontifices diligenter vigilabant & inquirebant, quis a Teutoniae proceribus in solium esset euectus, vt se suaque iis quantocius commendarent, & de summa imperii dignitate, inter varia cultus atque obseruantiae genera, noue electo gratularentur. Etsi namque sub Carolingis iam Paschalis I. flagitabat temere, vt ne sine Episcopi Romani consensu summam imperii acciperet Lotharius, Ludouici pii filius; cognitum tamen est, eum statim ab hisce ausis abstinuisse, Lothariumque ab Italiae oris secedere volentem honorificentissimis verbis inuitasse, vt ad Romanam ciuitatem contenderet, a se solenni caerimonia inaugurandus. Saltem id annales ab Odilone Cluniacensi Eginharto adscripti clare produnt ad annum 100000XXIII. *Lotharius vero cum secundum patris iussionem in Italia iustitias faceret, & iam se ad reuertendum de Italia properaret, rogante Paschale Papa Romam venit, & honorifice ab illo susceptus, in sancto Paschali die apud sanctum Petrum regni coronam & Imperatoris & Augusti nomen accepit. Inde Papiam regressus, mense Iunio ad Imperatorem venit.*

§. VIII.

Ab eo tempore nemo Pontificum ausus est petere tam insolita: quin post varias mutationes Otto Magnus fidelitatis iurandum a pontifice Ioanne XII. accepit, idque violentem de pontificatu deiecit; prorsus ac fecissent Carolingici Imperatores, auctoritatem suam nunquam & nunquam negligentes, si ad similem audaciam processissent Romani sacerdotes: de quibus praeclara collegit STEPHANVS BALVZIVS *in notis ad Agobrandum* p. 123. Cumque sub Ottone II. qui ob Francicos & Lotharingicos tumultus non statim Italiam inuisibat, cristas adtollerent Romani, in ordinem iterum coacti sunt, multo addictius deinde post Cincii & Crescentii superbiam infractam, ab Ot-
tone

tone III. regnati. Et hic vero optandum utique, ut Ottonis III. cum pontifice Gregorio V. pactum superesset, cuius ad unum fere omnes mentionem iniiciunt, nullus autem vel iure consultorum vel historicorum in medium adduxit: ut in concilio sacro Romae a. 996. congregato, tale quid in vulgus manasse scribunt fere uniuersi.

§. IX.

Cuius rei veritate etsi nequiquam indigere Germanos adseuerant nonnulli, Leonis VIII. constitutionem & pactum cum Ottone M. crepantes, quo tum huic, tum eius successoribus in perpetuum permiserit facultatem eligendi Pontificem Romanum, & inuestituras Episcopis tribuendi; vereor tamen, ne finem obtineant suum ita rationes subducentes. Id quidem indubium est, Theodoricum Niemium & ante eum Gratianum celebri decreti architectum, ac Goldastum in variis voluminibus; & ipsum denique Petrum de Marca in libro de concordia sacerdotii & regni non nihil auctoritatis Leoninae constitutioni tribuere; sed vix tamen horum adserta extra dubitationis aleam posita sunt: inprimis postquam ANTONIVS PAGIVS Tom. IV. Criticae p. 8. n. 7. tam varia obuertit dictae chartae, ut mirum videatur, viros historiae & criticae artis peritos eius generis naeniis fidem potuisse habere. Vnde firmiter concludendum, Ottonem M. si quid pepigit, pepigisse sane cum Ioanne XII. de Pontifice non eligendo sine imperatoris consensu. Legitur quippe, Benedictum V. pontificem Leoni VIII. oppositum, quem Hamburgi obiisse notum est, illam dispositionem abolere satagisse: hancque iterum a Leone VIII. in integrum esse restitutam. Id Baronius & Pagius non negant, sed facile nobis concedunt & largiuntur. Inde vero atque hoc ex fonte haud dubie traditio defluxit, Leonem illius peregrinae & paradoxae constitutionis, ab homine otioso & imperito confectae, auctorem extitisse. Qua fictione opus sane non fuit, cum aliunde innotescat, Ottonem M. non minori auctoritate

Romae polluisse, quam Berengarios, sed qui summum imperium tam in Italia, quam imperio Romano certissime exercuere, latius id probante MVRATORIO in obseruationibus suis aduersus illustrem Fontaninum.

§. X.

Quare amplius nihil restat, quam vt indagemus, an quod Ottoni III. & Gregorio V. adscribitur pactum de eligendo a Germanis imperatore atque Italiae Rege, sit veritati consonum, ἀυτόγεαρον licet non extet, neque inueniatur vsquam? Et fateor omnium verisimillime iudicasse I. A. THVANVM, quomodo eius generis foedus potuerit coalescere. *Translatum autem, inquit lib. II. historiarum initio, ad Germanos imperium fuit ab Ottone I. Henrici Aucupis filio, mansitque in eius familia vsque ad Ottonem III. Nepotem, qui veritus ne imperium a Patre & auo in Germania firmatum, ad Italos, aut etiam Graecos transferretur, legem tulit, qua scitum est, licere solis Germanis Principibus Imperatorem eligere.* Verum tamen ea ratione reuera fuisse conuentum, nondum est ad liquidum perductum. Vnde Muratorius iterum alia argumenta conquirat, vnde Ottonis III. summam potestatem in Romano imperio tueatur, quod in primis exarchatu, & ducatu Romano continebatur, superiore Italiae parte Langobardici regni titulo superbiente, quod eundem Ottonem III. summa cum auctoritate tenuisse indubium est.

§. XI.

Duntaxat quaeritur, an successoribus idem ius, eademue fuerit potestas? Et negari non debet, imperatores Romanos atque Italiae Reges haereditario iure imperasse; idque circo ad posteros similem auctoritatem propagasse. Quod extremum ipsi non dissententur pontificis Romani aetate: etsi negent. REGNO GERMANIAE ius succedendi esse datum aequae: quin immo adfirmant vicissim, solam Caroli progeniem, Ottonumque stemma eiusmodi praerogatio honore fuisse ornatum. Ex quo consequi pu-

putant, ceteros, qui tali origine essent destituti, noue debuisse eligi, electosque reapse.

§. XII.

Ac putauit aliquando, gratis id dici, nec speciem habere ullam, quam suae praetexerent Romanenses opinationi. Verum tamen aliter sentire coepi, cum Chronicon Hildesiense euoluerem, cumque vitam Conradi Salici a Wippone conscriptam perlustrarem. Vterque enim electionis mentionem faciunt, quando de inauguratione Romana Henrici II. & Conradi verba faciunt. Ita enim ANONYMVS HILDESIENSIS ad a. 1014. *de Henrico sancto: Natalem Domini Rex Papias celebrauit. Inde comitatu regali Romam pergens, imperialis coronae diadema a Sancti Petri vicario Benedicto XVI. Kalendas Martias cum GENERALI ELECTIONE suscepit.* WIPPONIS autem verba haec sunt notatu digna: *Igitur Rex Chuoniadus Romam ingressus, eodem anno vt supra, id est, a natiuitate Saluatoris M. XXVII. indictione decima a Papa Ioanne 5. vniuersis Romanis regio honore mirifice receptus est: & in die sancto Paschae, qui eo anno VII. Kalendas Aprilis terminabatur, a Romanis ad Imperatorem ELECTVS imperialem Benedictionem a Papa suscepit.*

§. XIII.

De Langobardis vero constat, eos post Ottonis III. obitum ad Ardoinum Eporediae Marchionem deflexisse, ipsi Henrico II. insidias struentes, ac saepe rebelles. Deinde neminem latet, post Henricum II. eosdem Regem Galliae Robertum sollicitasse, vt vel ipse, vel, si dubitaret Pater, filius eius Hugo Italiae scepra capefferet; eoque repudiante Guilielmum Aquitaniae Ducem adiisse, precantes, vt itidem vel ipse imperaret, vel gnatum sibi Regem daret, euehendum forte ad Romani imperii culmen aliquando. Certa haec sunt, atque illico ex epistolis Fulberti Carnutensis, Giraldo Aurelianensi, Ademaro Cabanensi, & Chronico MS. Petauiano ac Thuaneo comprobata facilia: vt ut Wippo in gloriam Conradi II. intentus nihil

nihil hac de re memoriae prodit, praeterquam quod a Papiensibus, Henrico II. defuncto, palatium regale adfirmet destructum.

§. XIV. Vnde conicere liceret ferme, pactum Ottonis III. commentitiis esse accensendum, ac probabile omnino, Thuanum, aliosque cum eo solum probasse, conflare huiusmodi foedus potuisse, reuera autem constat esse, a veritate prorsus abludere. Sed salua res est. Ne enim dicam eligendi vocabulum ambiguae significationis videri, atque inaugurationem saepe significare; fatebor sane, affectasse hoc Romanae ciuitatis incolas cum Praesule suo; adfirmantes non sine colore: fas esse, vt quod olim Ottonibus eorumque successoribus promissum, solenni modo repeteretur, imprimis cum successio quoque a prima electione dependeat, istaque nihil aliud, quam repetita electio videatur. Quem obtentum utique effecisse existimo, vt Reges Germaniae permetterant Romanis electionis e primo foedere oriundae repetitionem; vt qui nondum eo tempore audebant, repudiare cooptatos a Teutonibus Dominos, sed summa animorum conspiratione & Henricum II. & Conradum Salicum & Henricum III. atque filium eius Henricum IV. agnoscentes sponte sua post Germanorum electionem vngebant.

§. XV. Ita qua sententia Nicolai II. decretum amplius me confirmat, quod de Romani Pontificis electione in vulgus edidit, quo principale iudicium ille in Cardinales transcripsit. Meretur res, vt e CHRONOGRAPHO VIRDVNENSI adscribantur tam celebris decreti memorabilia verba: *Eligunt autem (Cardinales) de ipsius ecclesiae gremio, si repertus fuerit idoneus, & si de ipsa non inuenitur, ex alia assumatur saluo debito honore & reuerentia dilecti filii nostri Henrici, qui in praesentiarum Rex habetur & futurus Imperator DEO concedente SPERATUR, sicut iam sibi concessimus & SUCCESSORVM illius,*

*illius, qui ab hac Apostolica sede PERSONALITER hoc ius IMPETRAVERINT. Vnde infero, nihil sic decessisse optimatibus Teutoniae, utpote quorum principales in electione partes manebant; sicuti Pontificis erat Romanorumque, sequi eorum iudicium atque approbare, quod fecerant Germani, non autem improbare, prorsus atque idem voluit Nicolaus II. ut Cardinalibus in electione *clerus praeberet ad sensum, & popularis fauor adtolleret applausum*, quemadmodum PETRVS DAMIANI lib. I. ep. XX. rem totam exprimit. Eo pacto, non alia ratione vocabulum impetrandi exponendum est, maxime cum Germanici Reges hereditarium ius non ex vano iactauerint semper, sicut ipse PAVLVS BERNRIEDENSIS, pontificiae alioquin aulae mancipium, diffiteri neutiquam potuit in *Gregorii VII. cap. 6.* Estque proin Decreti sensus: *Papam cum suis approbaturum electionem Teutonicorum, Regibusque Germaniae non denegaturum vnctionem quamprimum eam petierint.**

§. XVI.

Ut vero Anselmus Lucensis, qui postea Alexandri II. nomine inclaruit, Nicolaum II. eam ob causam reprehendit, quod Teutonibus tantum potestatis indulserit; non sunt tamen huius hominis querimoniae tanti faciendae, ut propterea peccasse censendus sit Nicolaus, tribuendo Germanis, quod diu ad eorum ius potestatemque pertinuerat. Potius patet, non ex vero eum, sed affectu & ira commotum talia lib. II. contra Wigbertum eiusque sequaces p. 221. litteris consignasse, quod Henrici IV. mater Cadaloum Parmensem episcopum ei praetulerit, eiusque consiliarius Wigbertus e Constitutione Nicolai II. imperatorium ius defenderit, videlicet, ut penes Reges atque Imperatores sit, vel admittere a Cardinalibus, clero & populo electum Papam, vel destituere eundem, si quam causam habeant suo iudicio sat grauem. Saltem ipse Alexander II. demum veri Pontificis nomen tuitus est, cum Teutonici, inque primis Henricus IV. in Osboriensis synodo

Q

do

do eius electionem comprobantes Cadaloum abiecissent, referente hoc Leone Ostiensi; Cassinensis Chronici primario auctore: vt Hildebrandum, seu Gregorium VII. taceam, qui sine consensu eiusdem Regis pontificis auctoritate vti noluit, perspicue id prodente LAMBERTO SCHAFFNABVRGENSI ad. a. 1073.

§. XVII.

Iam cum Romani eorumque Antistes summus necesse habuerint, se suaque submittendi Teutonicorum Regum iudicio, quanto magis id erit adfirmandum de Langobardis? Tametsi enim non nego, ad Ardoinum eos summam rerum deferre cogitasse, cum Otto III. excederet e vita, itemque cum Henricus II. ad plures abiret, in Gallia eosdem Aquitania Regem quaesuisse: sat tamen scio, ADELBOLDVM in *vita Henrici II.* propterea Italos caecos ac surdos appellasse, Heribertum Mediolanensem Archimystam vero eosdem datae fidei, & pacti conuenti admonuisse: ac Wilhelmum Aquitanorum Principem illos e contrario doli atque perfidiae insimulasse, nec Robertum Gallorum Regem oblata sibi filioque Hugoni Magno sceptrum acceptare ausum. Prius Arnulphus Mediolanensis probat, secundum litterae Wilhelmi & Meginfredi, Marchionis Eporediae, firmant, postremum Fulco Andecauorum Comes *epist. 15.* inter Fulbertinas testatur, quas eruditus BELLIVS in *historia Comitum Pictaviae & Ducum Aquitaniae* in probationibus p. m. 352. seq. vna cum aliis documentis fideliter in medium tulit. Vnde nullo negotio deprehenditur, quare Henricus III. Conradi II. seu Salici filius, ita in Italia exarchatuque & ducatu Romano se gesserit, vt haereditarium ius allegaret, & antecessorum se vestigiis insistere sine circumitione profiteretur. Cuius simulatque Patris diplomata luculenter indicant, Imperatores non tantum ecclesiae Romanae aduocatos, verum etiam imperii Romani atque Langobardici regni veros possessores ac dominos legitimos fuisse,

§. XVIII.

§. XVIII.

Accedit aliud singulare, nec omnibus cognitum argumentum, nempe hoc tempore & anno quidem CIOXLIX. a Leone IX. pontifice Hermannō COLONIENSIVM summo Antistiti munus Cancellarii Romanae sedis EIVSQVE SVCCESORIBVS esse datum. Narrat hoc WIGBERTVS Lib. II. cap. III. in vita Leonis IX. testis *αυτόπτης* sequenti ratione: *Dedit ei (Leo IX.) officium CANCELLARII sanctae Romanae sedis EIVSQVE SVCCESORIBVS, tribuens illi ecclesiam S. Ioannis ante portam latinam.* Neutiquam igitur haec dignitas personalis fuit, sed omnibus Archiepiscopis Colonienſis ecclesiae communis; eaque confirmata Annoni Hermannī successorī. Vnde titulo hoc pluribus atque in diuersis diplomatis dicti Archiepiscopi sunt vſi. Idque simul indicio est, Romanum imperium ista aetate cum Germanorum regno indiuiso nexū iam fuisse copulatum: alioquin enim ratio vix suppeteret, quare omnes Colonienſes Praesules esse debuissent Romanae sedis Cancellarii, nisi aliqua inter Romanum imperium & Rempublicam Germanicam intercessisset coniunctio. Atque inde forte alio loco repetemus *Archi-Cancellariatus* in Italia, qui penes Colonienſes est, originem, Friderici Barbarossae aeuo omnibus successoribus peculiari priuilegio stabiliti.

§. XIX.

Quae cum ita sint, iuuat nunc indagare, quomodo infracta sit quodammodo imperii maiestas. Ac notum est, egisse Gregorium VII. omni molimine, vt regnum Germanicum per *ſolam* electionem deferretur. Etſi namque iam diu receptum erat, vt tam ecclesiastici, quam ceteri Teutoniae proceres eligerent Regum ſuorum filios, & nepotes, & agnatos ſaepe; non ceſſauit tamen Gregorii VII. *inquiētus* animus, donec merae electionis formam, hoc est, vt quilibet, praeterita familia regnatrice, in ſolum euehi poſſet, perſuaderet Alemanniae Principibus, quod Brunonis

Q₂

nonis

nonis bellum Saxonicum depingentis verbis exprimemus, vt qui ipse cum Episcopo Constantiensi conuentui Forcheimensi intererat: *Hoc etiam, inquit, ibi consensu communi comprobatum, ROMANI PONTIFICIS AVCTORITATE est corroboratum, vt regia potestas nulli per haereditatem, sicut ante fuit CONSVETVDO, cederet, sed filius Regis, etiamsi valde dignus esset, non tam per electionem spontaneam, quam per successionis lineam, Rex proueniret: si vero non esset dignus Regis filius, vel, si nollet eum populus, quem Regem facere vellet, haberet in potestate populus.* A quo non solum non dissentit PAVLVS BERNRIEDENSIS; verum etiam de Rudolpho Sueuo Anti-Caesare magis peculiaria adfert in vita Gregorii VII. p. 214. *Eique (Rudolpho) se debito fidelitatis sacramento subditorum: qui utique Regnum non vt proprium, sed pro dispositione sibi creditum reputans, omne HAEREDITARIVM IVS in eo repudiauit, & vel FILIVM suum se adoptaturum fore penitus abnegavit, iustissime in arbitrio Principum esse decernens, vt, post mortem eius, libere, non magis filium eius, quam alium eligerent, nisi quem ad id culminis aetate & morum grauitate dignum inuenissent.*

§. XX.

Quo ipso sicuti magna in regno immutatio facta; ita Pontificis auctoritas valde creuit; atque altius fane sublata fuisset, nisi victoriae Henrici IV. aliquandiu eius consilia sufflaminassent. Saltem Conradus & Henricus filii ad mortem priorem velut haereditario iure in solium conscenderunt. Sed hisce vero in Patrem concitatis, & posteriori, nempe Henrico V. cum Saxonibus colliso, euenit tandem, vt Paschalis & Calixtus II. non solum eum ab ecclesiae communione remouerent; verum etiam post praelium ad syluam Catulanam commissum, extremus ita eum perterrefaceret, vt, inuestiendi iure amisso, breui post improlis diem suum obiret, Lothario hosti, qui de noua Reipublicae forma introducenda consilia cum legatis pontifi-

tificiis frequenter agitabat, regnum relinquens eligentium numerosis suffragiis delatum.

§. XXI.

Is vero id inprimis operam dedit, ut quam maxime placeret Pontifici; cumque hic antea obstrictus esset, ut electionem suam Regi denunciari curaret, eiusque consensum & confirmationem decenti ratione expeteret; tum certe immutata apparebant omnia; nec tam Papa Romanus, quam futurus Imperator hunc illico de suo fastigio ac noua dignitate certiore reddebat. Vix enim occurrit in vetustis annalibus ante Lotharii aetatem exemplum, unde constet, Reges Teutoniae praesuli Romano vel suam electionem solenni ratione indicasse, vel ad id fuisse more, aut lege obligatos. Lotharium vero id fecisse, utique DODECHINI, qui Abbas erat S. Dysibodi, testimonio liquet: *Legati, inquit, pro confirmando Rege Romam mittuntur, Gerhardus Cardinalis Cameracensis & Verdunensis Episcopi.* Qui locus Praesidem commouit, ut *librum de beneficiis* ab illustri Thomasio vulgatum rarissimum alioquin paucisque cognitum ad Lotharii aetatem referret. In eo quippe sequentia occurrunt: *Rex, quem eligunt, Teutonici, cum Romam vadit ordinari, secum ibunt de iure sex Principes, qui primi sunt in eius electione, ut pateat Apostolico REGIS IUSTA ELECTIO.* Existimauit MARQUARDVS FREDERVS, *librum de beneficiis* ad Saxonorum Imperatorum tempora esse referendum, in *commentario ad constitutionem Conradi Salici*, quam is perperam pro foetu Caroli Crassi habuit, emendatus propterea a SCHILTERO & I. C. SCHVRZFLEISCHIO peculiari hac de re dissertatione. In quo sane vix errat Marquardus, si Lotharium Saxonem intelligat. Nam neque sub Ottonibus, neque Henrico S. neque Francis Regibus de iusta Regis electione Apostolicus cognoscebat; sed hi potius de eius electione diiudicanda arbitrium sibi ex merito sumebant. At cum Lotharius inciperet regnare, Rex catholicus & pontificiae fe-

di deuotissimus, mos hic inualuit, vt Papae confirmatio, seu approbatio quaereretur. Prima quidem huius rei stamina in Rudolphi Reinfeldensis electione inueniuntur: qui a Synodo Romana confirmari petiit, Paulo Bernriedensi id non solum adfirmante, verum etiam ipsis Rudolphi litteris comprobantibus, quas cum Gregorianis in collectione conciliorum Labbei & Cossartii esse editas peritioribus constat. Cuius vestigiis, quum insisterent Lotharius, Conradus III & Fridericus Barbarossa, viam sibi ad maiora aucupanda paratam inueniet astutissimus Petri vicarius.

§. XXII.

Neque enim is negabat, Teutonicis competere ius eligendi Regis & futuri Imperatoris: potius is summopere flagitabat, vt vanesceret successio, & ad electionem liberissimam rediret res tota. Eo quippe pacto non solum interregnis locus erat; verum etiam coniectura capiebatur haud vana, pontificis aliquando inter dissidentes, ac de imperio certantes Principes fore arbitrium: cum is interea nulli Regum suam electionem, vt olim, significaret amplius, sed vel secure expectaret, donec ab electo Rege mitterentur *legati obedientiae*, vel etiam liberior sibi ob vnctionem expetitam examinandi Regis personam facultas offerretur.

§. XXIII.

Id certum, non illico vngues suos ostentasse pontifices, quidne inde in praeiudicium eligentium Principum consequeretur, enuntiasse: immo dissimulabant isti sedulo, quae machinabantur, vsque dum occasio esset amplificandi auctoritatem suam vimque imperii, ac Praesules tandem dominarentur ambitiosi & dialectici, in quibus principem sibi locum vindicabat laboriosissimus Innocentius III. de quo mox adferentur plura.

§. XXIV.

§. XXIV.

Neque enim silentio praeteriri debet, ipsos Romanos antistiti suo sub Conrado III. multum negotii faceffuisse, affectantes, Arnaldo concitore, veterem rempublicam, consules, fenatum: nil relicturi Papae, nisi oblationes & quae sacrae functioni sunt annexa. Nec dubito, quin ad finem Arnaldi adseclae fuissent peruenturi, si Rex Conradus eorum petitis velificasset, ad quem litteras dedere Ottoni Frisingensi recitatas. Sed obstitit S. Bernardi auctoritas, quam posthabere non poterat Conradus, eius commendatione Teutoniae diadema adeptus; cumque iam Itali eum venerentur, nec Burgundi eius imperium respuerent, spes erat, nec Romani aliquando Imperatoris elogium defuturum: quamlibet obseruauerim, Eugenium III. in Franciam digredi maluisse, cum nulla sibi in vrbe securitas constaret, quam confugere ad Germanos, quibus reddere iura sua non solum detrectabat, verum etiam omnem occasionem deuitabat, ne vel minima iis de recuperanda inuestiendi facultate cogitatio iniiceretur: Conrado interea in Oriente cum copiis suis tabescente, ac pontifice in Regis absentia Treuiros Metimque excurrente, vsque dum Roberti vtriusque Siciliae Regis auxilio Romanos rebelles expugnaret, pacemque cum iis sub finem pontificatus componeret.

§. XXV.

Ex quo factum, vt, dum Conradus extra Germaniae fines agens, nec Italiam, nec Romanam ciuitatem inuiferet, vtraque gens, Langobardica puta, & Romana cristas tolleret, Friderico Barbarossae patriorum iurium tenacissimo Principi intempestiue repugnando. Notum quippe est, quam is castigauerit Mediolanenses Sicherium legatum suum male habentes: nec latet, quanta libertate Romanos reprehenderit, in eos exprobrando iis summam audaciam, qua infatuati electionis sibi ius adsecebant, suo sine consensu nentiquam coronandum somniantes Imperatorem.

torem. Nolo ex Ottone Frisingensi & Radeuico adscribere, quae huc pertinent: nimis enim nota sunt, ac vulgaria certe. Hoc afferam, ipsum Hadrianum IV. Friderico insinuasse, futurum, vt magis sit perspicue cogniturus *refractorios Romanorum animos*. In hoc enim pontifex omnino iam consentiebat Imperatori, populo Romano nullum ius esse suffragii, si ipse approbet electum a Teutonibus in Italiam ductum. Quin timebat Hadrianus, ne iidem ciues ad vltiora conuiterentur, & quemadmodum Eugenii III. aetate factum, veteris reipublicae formam animo complexi turbas darent denuo. Inde vsu venit, vt Fridericus I. Imperator & Italis & Germanis contradicendi facultatem negaret, eorumque ius eligendi pro nihilo duceret, Langobardos & Romanos ad victricia Ottonum arma & inita cum Germaniae Regibus foedera reuocans. Dubitantes hac de veritate Guntheri Ligurinus conuincat, simulatque Radeuicus emphatica Friderici verba referens, in viam reducat.

§. XXVI.

Verum tamen, vtut Hadrianus, cum inter varia solennia vngeret Fridericum Ahenobarbum, infestis Romanorum ausibus neutiquam fauebat; tamen ex post facto apparuit, qualis is esset & quantus, quidue consilii interea intra Romanorum Praesulum pectora latitasset. Vtique enim hoc recensendum loco est, quas litteras ille ad Imperatorem dederit, cum hic in peiorem partem acciperet pacem cum Wilhelmo Siculo se inconsulto initam, eoque prohiberet, ne quis collationem beneficiorum a pontifice expeteret, aut vlla de causa ad curiam Romanam sese conferret. *Hinc enim debes, inquit, gloriosissime fili, ante oculos mentis reducere, quam gratanter, & quam iucunde alio anno mater tua sacrosancta Rom. Ecclesia te SVSCEPERIT, quanta cordis affectione tractauerit, quantam DIGNITATIS PLENITVDINEM contulerit, & honoris, & qualiter IMPERIALIS insigne CORONAE libentissime conferens, benignissi-*

mo

mo gremio suo tuae sublimitatis apicem studuerit confouere, nihil prorsus efficiens, quod regiae voluntati vel in minimo cognosceret obuiare.

§. XXVII.

Quibus verbis vehementer admodum commotus est Imperator, simulatque in iram versi proceres, quod animaduertent, pontificem existimare, sibi deberi diadema, suumque beneficium esse imperii Romani apicem. Et verum est, nunquam talia fuisse audita palam, nec quemquam antecessorum similia iactitare ausum. Non referam, qui in Vefontina ciuitate propterea coortus sit tumultus: fat est, Fridericum illico suum nomen praeposuisse pontificio, simulatque cum proceribus in Italos decreuisse expeditionem solennem ac Raynaldum Colonienſis ecclesiae antistitem Cancellarium Italiae constituisse, negans ac pernegans a Langobardis & Pontifice in Teutoniae Reges aliquid conferri, praeter vnctionem, quae legitime electo absque mora sit impertienda. Ne igitur in posterum amplius eiusmodi illepada effutire auderent successores Hadriani, obnix fecit, vt penes se esset confirmandi pontificem ius, non autem penes Papam confirmandi & vnſendi pro lubitu Imperatorem. Hinc inter Octauianum & Rolandum, quorum posterior Alexander III. priorque Victor III. appellabatur, medium sese cum optimatibus interposuit, definiturus cum auctoritate, quis pro legitimo Papa sit habendus? Et fateor parastatas Alexandri III. id inprimis non sine specie vrsisse, Alexandrum a pluribus cardinalibus esse electum Romae; Victorem a duobus, qui non conficerent ecclesiam Romanam, cuius non esset defitura fides. Vnde in propatulo est, nauci eos fecisse imperatorium ius, quod eo ipso credebant euauisse, cum inuestiendi facultate sese abdicaret Henricus V. ad incitas redactus a Calixto II. homine potenti ac vafro: cum interea accreuerit sibi ius examinandi electionem regiam, iusta ne fuerit illa, & ad amuffim exacta?

R

§. XXVIII.

§. XXVIII.

Etsi igitur Imperator omnem lapidem mouit, vt, depresso Alexandro, pontifices iterum ad pristinum obsequium reducerentur; fecit tamen vigilantia Alexandri, fecit externorum Principum aemulatio, fecit totius Langobardici regni rebellio, fecit denique superstio, vt is omni spe abiecta Venetijs tandem reconciliaretur Alexandro eumque pro vero Papa, Saxonibus nona iterum molientibus, agnosceret. Inprimis autem externi Reges ac regna aegre ferebant, arbitrio solius Imperatoris vicarium Iesu Christi ac iudicem ecclesiae visibilis deponi & probari, destitui & confirmari. Qui Sarisberiensis epistolas diligenter leget, id argumenti haud dubie inuenturus est, pluraque alia, quibus Teutonum arrogantiam stolidosque, vt loquitur, ausus depingit.

§. XXIX.

Vnde non mirum, moram nexuisse pontifices aliquandiu, antequam Henricum Barbarossae filium coronandum iudicarent in Romanorum Imperatorem. Quin noluit Urbanus III. eum vngi in Langobardorum Dominum; eoque illi valde displicuit, Godefridum Patriarcham Aquilegiensem dictum Henricum diademate cinxisse, eumque a Patre Augusto, Teutonicis atque Italis appellatum Caesarem. Minimum RADVLPHVS DE DICETO, Scriptor Anglus, rem ita *in imaginum historia* memoriae prodit: estque id veri perquam simile, inprimis si CHRONOGRAPHVS AQVICINCTINVS cum Radulpho conferatur. Hoc certum, Urbanum III. toto vitae suae tempore Henricum pro Rege Italiae nunquam habuisse, sed omnes, qui inaugurationi interereant, episcopos a diuino officio suspendisse: tantum abest, vt Caesarem appellauerit, vt potius excommunicationem Friderici meditaretur denuo, nisi Teutonicorum episcoporum concordia & litteris saniora pontifici suadentibus a proposito fuisset deterritus: de quo ARNOLDVS LVBECENSIS refert praeclara.

§. XXX.

§. XXX.

At aliam longe viam institit Gregorius VIII. Albertus alioquin Cancellarius dictus, patria Beneuentanus. Hic enim teste HVGONE ALTISSIODORENSI, auctore hoc tempore florente, Friderico maxime fauebat, & ab hoc vicissim multum colebatur, sperantè haud temere, *sibi omnibusque beneuolum, si diu viueret Pontificem profuturum*. Neque etiam eum fefellit animus; constatque ex epistola, quam doctus LEIBNITIVS in *prodromo Codicis iuris gentium diplomatici* produxit, Henricum VI. ab hoc Gregorio VIII. omnium primum *electum Romanorum Imperatorem* fuisse dictum. Quod indicio est, Papam tandem simili ratione atque Germanos & Italos pro CAESARE eum habuisse. Nam quem RADVEPHVS DE DICETO *Caesarem appellatum* scribit; eum a pontifice Gregorio VIII. electum Romanorum Imperatorem in laudata insignitum epistola deprehendimus. Accedit, quod hoc tandem magis ac magis inualuit aeuo, vt ipsa Germania *imperium Romanum* vocaretur; quod e CHRONOGRAPHO REICHERSPERGENSI illico est adprobandum. Ex quo liquet, quare Germaniae Reges simul Romanorum Reges sint nominati: de quo elogio alioquin multa iuris publici Doctores fabulantur.

§. XXXI.

Primus, qui Regis Romanorum titulo vsus est, Henricus III. fuit, cuius sigillum PAPEBROCIVS in *propyleo ad mensem Aprilis* laudat, ac ZILLESIVS vidit describique curauit, a. CIOXLIV. confectum, cum ad schisma Romanum tollendum sese accingeret: prope id extincturus, nisi in Hungaros suscepta expeditio remoram fecisset, vt anno demum CIOXLV. ad finem labente effectui destinata daret. Post hunc Henricus V. eo nomine cluit: deinde Lotharius, Conradus III. Fridericus Barbarossa, Henricus VI. simili appellatione occurrunt: quam non est ausus Germanis denegare Regibus Innocentius III. quantum-

uis ius examinandi Regis coronandi personam sibi magnonisu tribueret.

§. XXXII.

Hoc monitu necessarium, Henricum III. rarissime Regis Romanorum titulo videri ornatum: immo solum sigillum a Nicolai Zillesio ablatum huiusmodi appellationem ostendit. Henrico V. pater Henricus IV. istud *deiqua* tribuit: Lotharius vero S. Bernardi litteris ad eius generis titulum adsumendum excitatus esse videtur. Nam cum Innocentius II. ad tuendam ecclesiam Romanam contra Regem Siculum Anacleti partes fouentem Lotharii auxilium anhelaret, Bernardus ad hunc litteras dedit, ne Innocentium desereret. Hinc in epist. CXXXIX. inter alia legitur: *Non est meum hortari ad pugnam, est tamen advocati ecclesiae arcere ab ecclesiae infestatione Schismaticorum rabiem; est CAESARIS, PROPRIAM vindicare CORONAM ab usurpatore Siculo.* Quocirca animum prorsus induco, hac aetate demum plene in usum irrepsisse, ut a Teutonibus electi Romanorum Reges appellarentur; maxime cum pontifices aduersus Arnaldistas, & hi aduersus pontificem Germanorum opem implorarent; Regibusque tale elogium ipsimet tribuentes Romanam *coronam* iis *propriam* dicerent: quamuis interea ius examinandi Regis electi personam neutiquam dimitterent. Ea fini Coelestinus III. consecrationem Henrici VI. distulit, ne tam iure, quam Romanorum precibus motus videretur, ad coronam imperialem ei impertiendam. ARNOLDI LVBECENSIS locus lib. IV. cap. IV. memoratu dignus est: *His autem, inquit, dispositis, Rex cum manu valida Italiam intrauit cum Philippo Coloniensi & Othone, Duce Boemiae, & aliis multis. Cumque appropinquaret Romae, suscepturus Apostolicam benedictionem, Dominus Apostolicus Clemens mortuus est. Pro quo Dominus Caelestinus in sede est sublimatus. Qui videns Regem cum multa iactantia venisse, ad protelandam eius consecrationem suam distulit. Sed Romani exeuntes ad Regem, sic ei*

ei locuti sunt: Fac nobiscum amicitias, & honora nos & urbem iure nostro, quod exhibuerunt reges, qui ante fuerunt. Insuper fac nobis iustitiam de castellis tuis, quae sunt in Tusculano: quia sine intermissione nos inquietare non cessant: & erimus pro te ad Dominum Papam, ut coronam Imperii super caput tuum ponat. Qui in omnibus ad voluntatem Romanorum se promptum exhibuit. Insuper castrum vel ciuitatem, de qua conquesti sunt, dirui praecepit. Romani vero accedentes ad Dominum Papam adhuc latente consilio dixerunt: Domine, oues tuae sumus, tu pastor ouium & pater filiorum. Ideo rogamus clementiam suam, ut parcas nobis, qui non parum afflicti sumus. Tu enim, ut melius nosti, cum magistro gentium teneris flere cum flentibus, & gaudere cum gaudentibus. Rex iste cum infinita multitudine terram occupauit, & deuastat segetes nostras, vineta & oliueta. Quapropter rogamus, ut in hoc nobis subuenias, ne consecrationem ipsius ulterius differas, ut non consumatur terra inopia. Ipse etiam pacificum se venire affirmat, & in omnibus urbem nostram honorare, similiter & paternitati tuae obedire desiderat. His precibus ubi consensus praebuit Apostolicus, cum summo tripudio Rex urbem ingreditur: Sicque Dominus Papa in die Paschae solemniter consecratur, & proxima secunda feria cum summa Pacis tranquillitate Dominus Imperator una cum Imperatrice benedicitur & coronatur.

§. XXXIII.

Post excessum Henrici VI. omnem lapidem mouit Innocentius III. ne Henrici proles, aut frater Philippus ad imperii Romani apicem exaltaretur, ratus, suae & successorum auctoritati decessurum haud parum, si Hohenstauffius Princeps iure haereditario regnaret, quod stabiliuisset denuo Henricum ac peculiari pacto ex Geruasii Tilbericensis otis imperialibus aliisque auctoribus perspicue innotescit. Hinc non solum electionis ius ab Hildebrando olim Germaniaequae proceribus approbatum commendatitius iterum libellis ut necessarium atque utile, inter varias

verborum figuras, depingebat; verum etiam aperte Philippum reprobabat, vt hostis ecclesiae fratrem, filium, abnepotem, qui ipse esset a Coelestino III. cum Marchionatum Thusciae teneret, excommunicatus: quanquam Teutoniae summates plurium suffragiorum concentum laudabant Italos pontificemque stringentem, nec alii, quam qui placuisset maiori Principum parti, vel titulum Regis, vel elogium Imperatoris tribuerent. Extant ea de re Germanorum litterae ad Innocentium III. sed inueniuntur simul responsoriae, quibus commentitia firmare iura satagit. Vnde operae pretium, vt tam Principum, quam Innocentii argumenta adscribantur. *Quis enim, inquit, huic similem audiuit audaciam? Vbinam legistis o summi pontifices, vbi audiulistis sancti Patres, totius ecclesiae Cardinales antecessores vestros, vel eorum missos Romanorum Regum electionibus se immiscuisse, sic vt vel electorum personam gererent, vel vt* **COGNITORES** *electionis vices trutinarent? Respondendi instantiam vos non credimus habere.* Nam quamuis Electores inficias ire non possent, ad hanc vsque aetatem se electionem Regis sui & Romanorum pontifici notam fecisse; non credebant tamen illi, aliud competere ius praesuli Romano, quam vt plurium suffragiis, hoc est, **IUSTE** electum coronaret. Innocentius autem trutinare & ponderare eligentium suffragia Regumque personam cupiebat **INAU-DITO** prorsus exemplo: dialecticis quibusdam rationibus vsus, quemadmodum in causis aliis solebat, maxime cum huiusmodi methodus vndique inualesceret, & in scholis regnare occiperet. Est haec **DVPINII** obseruatio, quam in vita Innocentii III. reperias. Vnde facili negotio intelliguntur Antistitis huius responsoriae variae, quae in *Registro epistolarum Innocentii III. de imperii negotio inueniuntur, huius cumprimis tenoris: se Principum ius ac potestatem eligendi recognoscere, ad quos de iure ac consuetudine pertineret; sed peruenisse illud interea ab Apostolica sede ad Germanos, quae Romanum imperium transfulerit a Graecis ad*

Caro-

Carolus M. Regem magnificum: Ius vero & auctoritatem examinandae personae electae in REGEM & promovendam in IMPERIVM ad se pertinere, & pontifices, qui eam inungunt, consecrant & coronant: Esse hoc generatim obseruatum, ut ad eum examen personae pertineat, ad quem impositio manus. Num quid enim, pergit, si Princeps non solum in discordia, sed etiam in concordia sacrilegum quemcumque vel excommunicatum in Regem, tyrannum vel fatuum, haereticum eligerent aut paganum, nos inungere ac consecrare ac coronare hominem huiusmodi deberemus? Absit omnino. Obiectioni ergo Principum respondentes asserimus, quod legatus noster Episcopus Praeuestinus nec electoris gessit personam iuxta quod nobis per litteras suas quidam Principum opponebant, utpote qui non fecit aliquem eligi, nec elegit, & sic electioni nequaquam se ingessit; nec cognitoris personam exhibuit, cum neutrius Electionem, quoad factum eligentium, confirmandam; & sic ius illud Principum nullatenus usurpauit, aut venit contra illud. Exercuit autem denunciatoris officium, quia personam Ducis eiusdem denunciauit indignam, & personam Regis denunciauit idoneam quoad imperium obtinendum, non tam propter studia eligentium, quam propter merita electorum; quamuis plures ex illis, qui eligendi Regem in Imperatorem promovendum de iure ac consuetudine obtinent potestatem, consensisse perhibeantur in ipsum Regem Ottonem, & ex eo, quod fautores Philippi absentibus aliis & contemptis ipsum eligere praesumserunt, pateat eos perperam processisse, cum explorati sit iuris, quod electioni plus contemptus unius, quam contradictio multorum obstat. Vnde quia priuilegium meruerunt amittere, qui permissa sibi abusi sunt potestate, videri non immerito potest, quod iniuria non obstante, ceteri uti potuerint iure suo. Et quoniam Dux praedictus nec ubi debuit, nec a quo debuit coronam & unctionem accepit, memoratus vero Rex & ubi debuit, scilicet a venerabili fratre nostro Coloniensi Archiepiscopo recepit virumque, nos utique non Philippum, sed Ottonem reputamus & nominamus Regem iustitia exigente. In reprobatione vero praefati

fati Philippi Ducis Sueviae propter manifesta impedimenta personae non accusatione, sed condemnatione potius fuit opus, quia non accusatione, sed condemnatione indigent manifesta. Quod autem cum in electione vota Principum diuiduntur, post admonitionem & expectationem alteri partium fauere possimus, maxime postquam a nobis unctio, consecratio & coronatio postulantur, sicut utraque pars a nobis multotiens postulauit, ex iure patet pariter & exemplo. Numquid enim si Principes admoniti & expectati vel non potuerint, vel notuerint conuenire, apostolica sedes aduocato & defensore carebit, eorumque culpa ipsi redundabit in poenam? Sciunt autem Principes, & tua nobilitas non ignorat, quod cum Lotharius & Banradus in discordia fuissent electi, Romanus Pontifex Lotharium coronauit, & imperium obtinuit coronatus, eodem Conrado tunc demum ad eius gratiam redeunte. Nos ergo per nuntios Principum memoratos eos duximus commonendos, ut sicut nos a iuris ipsorum cessamus iniuria, sic ipsi contra ius nostrum se nequaquam iniuriosos ostendant, sed a praefato Duce iusto quidem a nobis iudicio reprobata recedant, & praefato Regi Ottoni non abnuant adhaerere; nisi tunc demum contra personam vel factum legitimum quid ab eis obiectum fuerit & ostensum. Sunt enim notoria impedimenta Ducis Sueviae &c. Extant haec verba & argumenta partim in cap. VENERABILEM X. de electione, partim aliis in litteris Innocentianis, quae de imperii negotio a doctissimo BALVZIO, qui cum communicauit Ferdinandus Furstenbergius doctissimus Paderbornensium Episcopus, vulgatae sunt, quasque Lectoribus de meliori nota commendamus.

§. XXXIV.

Ex his igitur oppido liquet, quam paratragoediet Comes de Segnia, qui est Innocentius III. quibusue sophismatibus decipere imperii summos Principes conetur. Ne enim dicam, a Papa nihil esse a Graecis translatum in Francos; sed potius per Pipinum ab Langobardis vindicatum exarchatum & ducatum Romanum tributum esse tantisper Romanis,

manis, non autem soli pontifici; etiam clarum est, Romanos cum pontifice potius dedidisse se suaque sine vlla exceptione Carolo, ne eos deglutiret Langobardorum gladius, eosque consumeret Arrianorum exercitus, victricia vndique locorum circumferens arma. Vnde in patrimonium Caroli Romana vniuersa concessisse verisimilius multo est, quam solenni caerimonia a pontifice data omnia atque singula Carolo; eoque amplius infertur, quidquid postea accreuit pontifici, quidquid Romanis, non tam proprio iure iis accessisse, quam DOMINI sui beneficio; vt qui ex caussis arcanis & politicis demum commutauit elogium Patricii cum titulo Imperatoris: ad imperium Graecorum & coniugium Irenes spem suam protendens, quemadmodum pontifex vicissim fiducia erigebatur, se vniuersalis in occidente episcopi per temporum spiramenta hoc modo consecuturum auctoritatem. Eo illa RENOVATIO IMPERII numis expressa spectabat; neutiquam vero eum inuenta ob finem est, vt Franci a pontifice & populo Romano, sub barbarorum & Arrianorum ditionem haud dubie redigendi, beneficium acciperent: immo quos Byzantini Imperatores a Langobardorum defendere iniuriis nequiuerunt, eos Carolus defendit victor, Princeps vltra modum generosus ac beneficus.

§. XXXV.

Deinde non amplius in quaestionem venit, quid Caroli aevo sit factum; sed quibus conditionibus postea Ottonum & Germanicorum Regum aevo paruerint regno. Neque vero Innocentius III. adseuerare ausus est, ante Lotharii Saxonis aetatem aliquid sibi iuris in electione competiisse, multo minus examen personae electae antecessores suos sibi vindicasse. Quin annalibus repugnat vetustis, Lotharium praee Conrado III. & Friderico Coelice a pontifice Innocentio II. esse in regni solio firmatum; cum potius in propatulo sit, Lotharium Herbipoli Innocentium II. *elegisse & comprobasse*, sicuti *Chronicon Magdeburgense* adhuc

S

huc

huc ineditum loquitur. Quem in finem etiam Anacletum Petri Leonis filium proſcripſit, atque Innocentium in Lateranenſem eccleſiam, quae iuris eſt imperialis, armata manu introduxit, cum antea beati Petri eccleſiam per ſe tenuiſſet; prodente hoc CHRONOGRAPHO MAVRINIACENſI, quem QVERCETANI induſtria in vulgus emiſit primum.

§. XXXVI.

Iam vero, cum primum exemplum iactati examinis papalis ſit falſitatis conuictum, nec tam Lotharius a pontifice, quam Innocentius II. ab illo tot beneficiis reperiatur ornatus; mirum ſane eſt, Lotharium pontifici reliquiſſe ius inueſtiturae, eumque defendiſſe manu ac copiis ſuis, ac tandem Apuliae ducum ſimul ac eo permiſſiſſe inueſtiri. Quae res veritatem tandem aſtato Innocentio III. expreſſit, vt in litteris ad Alemanniae principes prae ceteris laudaret Lotharium, Ottonem IV. huius pronepotem iisdem commendans, Philippoque Sueuo multis paraſangis praeferens. *Cum Otto, inquit, & per ſe deuotus exiſtat Eccleſiae, & ex vtraque parte trahat originem ex genere deuotorum, ex parte matris, de domo Regum Angliae, ex parte patris, de proſapia Ducum Saxoniae, qui omnes eccleſiae fuere deuoti, & ſpecialiter LOIHARIUS Imperator proauus eius, qui hiſ pro Apoſtolicae ſedis honore Apuliam eſt ingreſſus, & in obſequio Eccleſiae Romanae deceſſit, ei manifeſte fauendum, & ipſum recipiendum in Regem & praemiſſis omnibus, quae pro honorificentia eccleſiae Romanae debent praemitti, ad coronam imperii euocandum.*

§. XXXVII.

Pro quibus beneficiis tamen abeſt, vt grati extiterint praefules Romani in Lotharium eiusque ſucceſſores, vt potius in exemplum eum propoſuerint commentitii examinis; addideritque ſaepe nominatus Innocentius III. nouum gloſſema, videlicet, ei denegari non poſſe rigidum perſonae electae ſcrutatio, qui vngendi habeat munus & con-

con-

consecrandi. Quae consecutio si admittatur, Coloniensis Archiepiscopus totam sane suo conuellere electionem arbitrio posset, si idem sibi sumeret, vt consecrator Romanorum Regis, quod sibi tribuit sumitque sacerdos ecclesiae Romanae vt Imperatoris Romani vnctor. Et hoc vero absolum futurum absque omni ratione alienum, nemo est paullo humanior, qui non intelligat. Hinc nihil moti Teutoniae proceres argumentis Innocentii in speciem excogitatis, Philippo adhaeserunt constanter: vtut omni studio actitauit ad caelum terramque confudit, quo suo potiri desiderio votoque posset: testatum faciens hoc ipso, quam nihil sit largiendum Papae dialecticae ac fallacibus conclusiunculis dedito, vt suas opes suamque auctoritatem diis hominibusque inuitis stabiliat. Nam quod exemplo fit, id etiam iure fieri putat & aliquid atque adeo multa addit & affert de suo; hincque fit, vt proprio candore & pietate occidant, qui sua prudentia esse potuissent salui. Ita non tantum in alia causa rationes subducit Cicero; verum etiam Marsilius Patavinus hoc in themate argumentatur, quando de pontificum Romanorum technis, & personae electae recognitione, quam sibi tribuunt iidem, disserit. Inde enim, quod illos de electione sua certiores reddidere Germaniae Reges, variarum consecutionum telam texuere, quam primo non animaduertebant Principes boni, dum & pietatis & humanitatis existimarent, in conscientiam electionis admitti sibi aliquando imperii Romani diadema imposituros. Adducam MARSILLI PATAVINI verba memoratu digna, si demas, quae is de Constantino Magno adfert historiarum solida cognitione destitutus: *Voluerunt*, inquit part. II. defensor. pac. cap. 26. *Romanorum Principum quidam circa tempora Constantini, ex superflua quadam deuotione electionem de se factam amicabiliter significare Romanis pontificibus: vt in eorum persona Christo singularem reuerentiam exhibentes, ab eo per Pontificum intercessionem ampliolem benedictionem & gratiam ad*

suum gubernandum imperium obtinerent. Eodemque modo propter suae inthronisationis solennitatem & signum, & ampliorum Dei gratiam obtinendam, diadema regium per eos sibi imponi fecerunt. Ex hac quidem igitur reuerentia sic sponte per Romanos Principes exhibita, quaerentes saepius, quae non sunt, Episcopi Romanorum induxerunt consuetudinem & abusum verius, propter Principum simplicitatem, laudationem electae personae, ac benedictionem, quam super illam mittebant vocaliter, aut in scriptis vocare confirmationem Electionis praedictae. Nec attendentibus olim Romanis Principibus, quae sub hac appellationis figura praeiudicialis lateat intentio, sic ipsum successive subinduxerunt latenter, ut nullus quantumcunque conuenienter electus Rex vocari debeat, neque Regis auctoritatem habeat, nisi per Romanum Episcopum fuerit approbatus. Quae siquidem approbatio in eius solius mera voluntate consistit (ut dicit) neque suorum fratrum, quos Cardinales appellant, consilium in hoc, aut aliis, quamuis eo utatur, imitari tenetur.

§. XXXVIII.

Quoniam vero pontifex ab vnctione indaginem regiae personae pendere statuerat, hinc vsu venit postea, ut de consecrationis necessitate acerrime disputaretur: quamlibet magis doctorum auctoritate, quam solidis argumentis pugnarent ad vnum fere omnes. Iam quippe altas in multorum animis radices egerat praesumpta opinio, nempe vnctione demum reges auctoritatem consequi, eaque sacerdotibus illos aut superiores, aut pares iisdem effici. Ad ritus enim, qui abesse & adesse possunt, pertinere istam, pauci cognouerant. Adeo spissa in historiis ignorantia opprimebat etiam primarios viros, ut semper obtinuisse eam somniarent: cum tamen nemo e Francorum Regibus sacro vnguento sit illinitus, antequam Pipinus Childe-ricum in monasterium daret tondendum. Hic enim cum filiis suis primum in Francia solenni hac caerimonia regio muneris est iniciatus.

§. XXXIX.

§. XXXIX.

Ceterum infirmum nimis atque ex pelui fulgur est, quando Innocentius intonat: *Quid si haereticum eligant Germani, quid si praedonem, Saracenum?* Quid enim, rehero, si coelum ruat? quid si pontificem deligant adulterum, simoniacum & auersae veneri deditum? an consecrabunt Cardinales? Non fiet hoc, inquit, sine dubio. Multo minus eueniet, addo, vt Imperator futurus sit Turca; eo-que tam rigidum & a seruo seruorum tot fucatis rationibus defensum examen merito in inanibus, refertur. Sunt in Germania praesules tam sapientes, immo sapientiores saepe, quam Romae; nec Treuirensis Petri successorem se iactat infirmiori iure, quam praesul Romanus. Norunt & illi, quid sit haeresis, tenentque memoria, a Papa saepe haereticam prauitatem Principibus maxime innoxius esse impactam; inque primis Henrico IV. ac Friderico II. vt de Ludouico Bauaro nondum dicam. Et iam vero melior vniuersi orbis portio intelligit, iniuste tale eos stigma tulisse, totque persecutiones esse perpeffos omnes inique.

§. XL.

Quae etiamsi ad retundendum fictitium regiae personae examen sufficiunt, ipseque summus pontifex vix cogitur, vt manum imponat Imperatori, si qui illum de falsa eiusdem religione scrupulus vrgeat; vix tamen id argumenti obstinatis Romanae ecclesiae antistitibus persuadet, scrutinium iustae electionis cum libertate repudiandi omnimoda ab iis fore omittendum. Papa namque solus diiudicat omnes; iudicatur a nemine: Papa Reges creat, ac destituit, eos locupletat, & ad stipem redigit: in classem filiorum DEI refert, & ab ea exclusos iterum Satanae tradit; nec exempla longe essent arcessenda, si per omnes Europaeorum gentium ire annales liberet. Qui ambigit, interea Ottonem IV. Fridericum II. ac Conradum IV. contueatur, simulatque sequentia axiomata perpendat: Qui Papae resistit, DEO resistit, inque haereticorum numero

merito reponitur. Qui dicit, a Papa, aut eius iussu non consecratum Regem esse verum Imperatorem, is eadem haereseos labe commaculatus omnibus diris iure deuotetur. Cuius execrationis metus effecisse demum videtur, vt nemo Regum auderet Imperatorium sibi tribuere nomen, antequam manu Romani praesulis esset corona cinctus.

§. XLI.

Quod postremum sicuti ferri quodammodo potuisset; ita intolerabile prorsus & acerbum omnibus accidit, repudiari pro lubitu reges, & improbari Teutonicorum procerum electiones sanctitatis eximiae obtentu, aut confirmationis ius omni machina e iure diuino humanoque stabiliri; de quo ante Lotharii Saxonis aeuum nemo pontificum per somnium aliquid cogitauerat. Istud autem prorsus futile est, Papam indigere aduocato & tutore; proinde penes eum esse declarare, quis imperatorio fungi munere debeat? Aut enim Germani ius eligendi habent, aut non habent. Sin posterius, quare quaeso ius eligendi iis tribuit? Sin prius, quare, dum eligunt, stomachatur? Cur alium aduocatum postulat? At hoc illud sophisma est, sub quo latitat anguis. Igitur dicendum, penes Teutones esse potius facultatem eligendi & Regem, & ecclesiae Romanae aduocatum. Haec cum pontifice suo sub clientela imperii agit: eoque pro absurdo utique habendum, vt cliens patronis suis legem praescribat, ipsosque defensores, a quibus salutem sperat, diabolo eiusque ministris excrucianos dedat, ni quidem ipsius desideriis satisfaciant statim, & quem is regno destinat ambitiose, in solium collocent: inusitato sane exemplo, vt cliens & infirmior potentiores terrefaciat, defendendus defensores conficiat, auxilio indigens auxiliares opprimat. Sed ita est: Papa omnia peruertit & mutat & miscet quadrata rotundis, rotunda quadratis.

Mori-

*Monsieur le Pape est vrayement
du monde bas l' étonnement.*

§. XLII.

Inprimis vero Innocentius IV. eiusque successores post varios ausus rem ad extrema pepulere, Friderico II. namque de solio Lugdunensis Concilii auctoritate deiecto, id tandem egere, vt vel Principes infirmos ad regiam dignitatem eueherent, vel externis & sui fautoribus diadema ipsimet offerrent: quemadmodum de Regis Galliae fratre Roberto itemque Hacquino Noruegiae Rege e MATTHAEO PARIENSI certissime constat, a dicto pontifice eos ad Germaniae regnum capeffendum perperam esse sollicitatos, cum fere nemo inueniretur vsquam, qui tam periculosum nauigare aequor cuperet. Saltem exploratum est, cauiffe Alexandrum IV. ne eligeretur Conradinus, simulatque excommunicationis fulmen interminatum Electoribus principibus, si contra facerent. Extant huiusmodi apud RAYNALDVM & LEIBNITIVM litterae ambitionis plenae; mirumque omnino est, potuisse Germaniae proceres concoquere minas adeo infrunitas.

§. XLIII.

Verum tamen scissa semel in partes Germania atque vnoquoque non quae patriae, sed quae sua respiciente, vno ad Anglos, altero ad Hispanos inclinante, plurimis e confusione emolumentum sperantibus, ecquid tandem aliud potuit euenire, quam vt de Germania triumpharet Papa, atque Vrbanus IV. arbitrium sibi tandem sumeret pronuntiandi, Alphonfusne, an Richardus pro legitimo Romanorum Rege ac futuro Imperatore esset habendus? Conradino interea carnificis manu pereunte, cuius genus tanto odio prosequabantur praesules Romani ad vnum omnes, vt propterea vel Richardum mallent, quam Alphonsum Castellae Regem sanguinem ab Hohenstauffia matre ducentem. Elucet id quodammodo e binis epistolis dicti Urbani IV. quas praeter eam, quae apud RAY-
NAL-

NALDVM & LEIBNITIVM inuenitur, publico bono nuper vulgavit EDMVNDVS MARTENE *Anecdor.* Tom. II. p. 27. & 319. Praeterea cognitum est, eiusdem Urbani successorem Clementem IV. non tam mitiorem, quam duriorum in Sueuorum progeniem extitisse, inuidia & ira ne quidem cum vita deposita.

§. XLIV.

Iam vero cum e consortio mortalium excessisset Conradinus, ac, Richardo ad plures abeunte, Alphonso in Hispaniis agente, sursum deorsum in Germaniae interregno omnia potentiores principes verterent; Gregorius X. demum Episcopos commouit, vel ad electionem nouam cum collegis animum appellerent, ni quidem a se esset eligendus Imperator. Ac quamlibet hi Rudolphum Habsburgicum Virum sapientem Regem designassent; non ausus est tamen ille sine confirmatione huius Gregorii acceptare oblatum sibi diadema. Quo ipso bina, eaque admodum vtilia acquisiuisse sibi iura visus est in fraudem acutus pontifex. Primum est, Electores suo iussu elegisse; deinde a se esse confirmatum Rudolphum. Nec inficiamur, eundem hic apparere fosculum, quem iam ex Innocentii III. epistolis excerpimus, nempe, ad Praesulem Romanum deuolui ius eligendi Regem Romanorum, si moras neant Germaniae Principes: ne sibi suaeque ecclesiae aduocatus desit, & legitimus defensor. At in eo cum maxime fallitur pontifex, quando monendi facultatem in iussum mutat, & ad se deuolui ius eligendi clamat, si differant paullulum electionis negotium. Recte enim iam olim monuit doctus Lipsiensium Theologus HENRICVS HOEPFNERVS in *Saxonia Evangelica* p. 219. inficetum valde videri tum Imperatorem, tum Electores pro defensionis beneficio pontificis subiaceere libidini. *Quod si, pergit, maxime ut episcopum verum se gereret pontifex, nihil aliud in electione Caesaris velut persona ecclesiastica praestare possit, quam CASVISTAE fungi officio & munere,*

ut talis eligatur, qui religioni verae sit addictus. Sed quam
 multas & alias pontifices habuerint causas cum Gregorio
 X. ut aliquando regias electiones promouerent, atque in-
 terdum impedirent, tum ex annalibus eorum temporum
 intelligitur, tum Gregorii X. peculiaribus argumentis. Ti-
 mebat is inprimis, ne laici principes sacerdotum bonis au-
 dius inhiarent; hinc de qualicumque defensore sollicitus
 minas undique spargebat, a se iri designatum Romanorum
 Regem, ni festinarent, & confusionis finem facerent. Quod
 diffiteri nequiquam potuit NICOLAUS SCHATENIUS Ie-
 suita in *Annalibus Paderbornensibus*. Sed ius vero deuolu-
 tionis, quod Innocentius III. & Gregorius X. inprimis vr-
 gebant, illepidum plane est atque ineptum. Estne Ger-
 maniae regnum capitulum, quod pontificis auctoritatem
 summam & arbitrium agnouit vnquam & vsquam? Et ne-
 que vero id adfirmare audet Innocentius III. sed meris di-
 alecticis ratiunculis stabilire satagit ingenii noua commen-
 ta: defensionem ecclesiae Romanae obuertens imperitis,
 quae tamen adeo ingratham simulatque potentem sese
 ostendit semper, omnes ut defensores euerteret. Sed fe-
 cit tamen vtilitatis priuatae ratio, ut lirae huiusmodi lo-
 cum etiam in principum animis inuenirent. Eo refero
 Ludouici Seueri, Palatini Principis epistolam, quam iactant
 Romanenses, immo omnium Electorum ad Nicolaum III.
 datam, in qua profitentur, *Romanam matrem ecclesiam qua-*
dam quasi germana charitate Germaniam illam eo terrenae di-
gnitatis nomine decorasse, plantantem in ea principes tanquam
arborea praeelectas, & rigantem illas gratia singulari dedisse
illis incrementum mirandae potentiae, ut ipsius ecclesiae aucto-
ritate suffulti velut germen electum per ipsorum electionem, il-
lum, qui fraena Romani teneret imperii germinaret. Hunc es-
se illud luminare minus in firmamento militantis ecclesiae, per
luminare maius Christi vicarium illustratum. Publici iuris
 haec litteras fecit ORDERICVS RAYNALDVS Tom. II.
 p. 302. edit. Colon. ad quas iam ante ipsum prouocauerant

rant BELLARMINVS & Iesuita CVTSEMIVS. Nec am-
bigō, quin laudatissimo Hoepfnero istae fuerint cognitae;
quanquam in hoc decipitur, dum a Bellarmino Ludouici
Palatini litteras esse interpolatas propterea credit, quod
omnium Principum nomine hic eas scribat exaratas. Vtrum-
que verum est: scripsere electores, scripsere itidem Lu-
dovicus Palatinus, vt & Otto Brandenburgicus Marchio;
quod bene notat Raynaldus, horumque litteras nuper il-
lustris Fontanini in publicum emisit.

§. XLV.

Et neque vero necesse est, vt aliquis eas falsas & sup-
posititias nominet: facta haec esse nil impedit. Quaeritur,
quo iure? hocque aliud est. Nequaquam enim, quod ex
zelo bono fecere Principes, praelucente scientia & intel-
lectu perpurgato actum est; praesertim cum doctores &
sacerdotes fuerint, qui epistolis hisce scribendis operam
nauarunt? vt ne dicam, in facto pontificem ac multo ma-
gis Principes, maximam partem militari studio deditos,
potuisse errare. At facti quaestio est, an Romana ecclesia
eligendi potestatem iis dederit? Nunc meliora sunt edocti
ipsi scriptores pontificii, inque illis cum maxime ANTO-
NIVS PAGIVS, qui Baronium hac parte mirifice castigat,
vt Paulum Windeckium confusae industriae hominem si-
lento praetermittam, qui quod CHRISTOPHORVS GE-
WOLDVS, nescio quo fato, pro Papae commento scripse-
rat, nonnullis argumentis & pro ingenii modulo quadan-
tenus confutauit.

§. XLVI.

Alterum vero, quod Rudolphus Habsburgicus cum
Gregorio X. Lausannae congressus est, absque eo confir-
mationem regni petiit, & Principibus electoribus praeun-
tibus eidem pontifici obedientiam iureiurando promisit,
in dubium vocari itidem nequit. Scimus potius, eum
metu praeteritorum malorum perterritum obnixè omnia
fecisse, ne vetus inter ecclesiam & imperium renascetur
discor-

discordia, retinereque pontifex Romandiolam & Bononiam, quam vi ex ipsius retrahere manibus non poterat: contentus hac parte, si votum dissolueret suum, ne in Palaestinam ire cogere ex promisso. Ipsi pontificii scriptores hoc diffidentur neququam, inque iis FLORIANENSIS (*Fleury*) diligens ecclesiasticae historiae scriptor qui rem, uti est, sine circumfusione refert.

§. XLVII.

Quid ergo peregrini, si sub Adolpho & Alberto eandem luserit fabulam Bonifacius VIII. ex Caietanorum stemmate oriundus, homo ultra modum superbus, qui se Caesarem simul nominare & pontificem sustinuit? Quamdiu etenim inter Albertum & Philippum Galliarum Regem concordia manebat, parricida Albertus erat atque inhabilis prorsus, qui Romanae ecclesiae defensionem suscipere. Leguntur eius adhuc litterae irarum plenae, quibus imperialem dignitatem abiudicabat Austriaco, praecipiens cum auctoritate, ne quis eius electionem canonicam diceret, aut sibi ius examinandi Regis personam negaret. Posteaquam vero Philippus pulcher superbos pontificis mores ferre nollit, sed ei extrema & minitendo & agendo decerneret; immutata est scena. Illico enim Albertus filii morigeri nomen tulit, uti qui nolisset contendere iudicio, sed mitissimi patris misericordiam implorasset, veniam propterea promeritus & imperialia sceptrum, ad quae porrigenda futurus sit promptissimus, si rogaretur. Vnde facile comprehensum, quare idem Albertus fidem suam obstrinxerit Bonifacio, summaque gratiarum actione Romani pastoris benignitatem ac amicitiam sit amplexus. Sed gloriantur interea Romanae aulae adulescentes, falsum esse hunc Imperatorem, *Romanum imperium per sedem Apostolicam de Graecis translatum esse in personam magnifici Caroli, simul atque ius eligendi Romanorum Regem in Imperatorem prouebendum certis principibus ecclesiasticis & secularibus ab eadem sede concessum.* Extitisse huius generis epistolam, nec

a Raynaldo primum ad a. 1303. orbi erudito fuisse obtusam, inde potissimum patefit, quod Leopoldus de Bebenburg cap. XII. *de iure Imperii* sua iam aetate eius meminit: merito infimul negans, nocere vel tantillum eius farinae confessionem Alberti successoribus posse, vt qui iure suo aliunde proueniente vterentur, nec tam precaria & a pontifice emendicanda potestate indigerent. Adicio argumentum stringens, ex ipsius pontificis confessione ac pharetra depromptum.

§. XLIX.

Fac enim, a Romanis & ecclesia Romana defluxisse eligendi ius in imperii summos proceres, quid nunc istud ad eiusdem praesulem? Quod Germani acceperunt, ita sane obtinent, vt nunc primi concedentes omni sint facultate & iure, quod abiecerunt, prorsus exuti. Vno verbo: Principum electorum iura priuantia sunt; &, nisi essent talia, ea sane, quae vtcunque fuere cessa & permessa, reuocari quodocunque possent: quod quam sit absolum, nemo est paullo argutior, qui non videat.

§. XLIX.

At Papa *μοναρχόμαχος* est cum populo suo: tuetur ille differentiam maiestatis realis ac personalis. Illa penes ipsum, haec penes Electores atque Imperatores inuenitur; quibus ille capita, tanquam infantes populis, pro lubitu amputat. Quidquid largitur, cum exceptione largitur. Non esset, credo, magis iucundus, magis utilis, ac magis denique necessarius & fortassean vendibilis libellus, quam talis, qui vel RELIGIO PONTIFICIS VEL PAPA *μοναρχόμαχος* inscriberetur.

§. L.

Sed ad rem. Ipse Henricus VII. Princeps alioquin egregius atque acer amoliri a se primum necessitatem impetrandi a Clemente VII. consensum & confirmationem dignitatis regiae non poterat. Produunt hoc Teutoniae procerum litterae, indicant ipsius Clementis V. responsoriae:

riae: testatur iusiurandum in confiniis Italiae ac Burgundiae iterato praestitum. Vnde nouum argumentum Papae afeclis, qui ab exemplis magis, quam iure, a possessione saepius, quam lege & more rationi conformi argumenta petunt. Sed postquam is technas Clementis animaduertit, & Roberti Neapolitani Regis insidias, pontificis artibus clandestinis suffultas proprio experimento intellexit, aliter longe incedendum sibi sapientissime censuit. Longum esset enarrare, quae is in Italia gesserit, quae in Robertum Romanae sedis imaginarium defensorem sit molitus. Sat est commemorare hoc loco, noluisse eum profiteri ultimo, se a pontifice Romano tenere imperium: de quo grauissime postea conquestus est in Clementinis suis pontifex; eo demum audaciae prorumpens, ut iurandum Imperatorum fidelitatis *iuramentum praeciperet* appellandum. Ego nullus dubito, quin pristina in praecordia rediisset Germanis virtus, si vitam Henrico VII. seruasset Deus magno animo imperii iura vindicanti.

§. LI.

Sed inde vero potissimum superbientis Ioannis XXII. feruidissima consilia deriuo, reducturi hac ratione Germanos ad officium, ne in posterum in Italia ac Romana ciuitate & imperio adfectarent dominatum. Est enim extra dubium constituendum, Ioannem hunc amplissima mente complexum Italiam suo subiicere arbitratui decreuisse. In quo ne suo excideret scopo, Gibellinos primum adortus est, Italiae vendicans sese vicarium, &, ne quid iniuriae ac fastui deesset, Arelatensis quoque regni prouisorem. Neque enim modica spes eum sustentabat, fore, ut dum de Allemannia certarent Fridericus Austriacus & Ludouicus Boius, victoricibus ille armis vtrumque interea regnum subigeret. Sed aliter res cecidit: Ludouico enim existente victore, in procliui erat, dissidentium principum confectui suffragia ac dissipare factiones sibi primum aduersas. Vnde piaculo datum, non expectasse Boium Iacobi de Cadur-

durco confirmantem vocem, nec submisisse eundem totum electionis negotium sacratissimi interregis arbitrio.

§. LII.

Hinc illae pro iure regni disputationes: an Reges Germaniae subiecti sint Vicario Christi? An Papae ius veniat ab vnctione, & coronatione? an ab aduocatia armata ecclesiae Romanae? Inspergebantur quaestiones aliae partim praeiudiciales, partim ad rem nihil admodum facientes: an Electores a pontifice fuerint instituti? A quo imperium Romanum ad Francos seu Germanos sit translatum? Qualem vim habeat consecratio? An necessaria sit? An ea nondum suscepta Regis elogium electo, aut Imperatoris tribui possit? An pontifici debeat iurari? An debeat ab eodem Rex Romanorum confirmari? An istud iusiurandum sit fidelitatis iuramentum? & an denique ante illam confirmationem Papa sit imperii vicarius?

§. LIII.

Nemo non videt, Principes electores eorumque consiliarios has quaestiones omnes negasse rotunde: atque ipsum Ludouicum vero manibus pedibusque obnixe omnia fecisse, vt aliis doctrinis imbueretur populus, ne in feruitutem tum Rex Germanorum, tum totum cum Electoribus imperium a Romana ecclesia redigerentur. Quocirca defensores & Doctores vndique conquisiti, qui strenue impugnarent dictata papalia regio muneris & Teutonicae libertati adeo contraria. In his imprimis memorantur IOANNES FVNDANVS, & MARSILIUS PATAVINVS fedi Apostolicae longe infensissimi: quorum argumenta multi albae mentis homines calculo suo merito probarunt; quemadmodum e contrario Ioannes XXII. piorum albo Ludouici Imperatoris nomen, tum ob huiusmodi doctrinas, tum refractarium, vt loquebatur, animum repetita vice extinxit.

§. LIV.

§. LIV.

Incredibile fere videtur, potuisse ADELZREITERVM scriptorem Boium & Ferdinandi Mariae Bauariae Electoris administrum reprehendere hac parte Ludouici imperatoris gesta: idque circo probabile redditur, WAERFVGIYM Iesuitam scribendis eius annalibus calamum aliquando accommodasse. Quid enim, quaeso, faciendum optimo Principi, qui obedientiam ac reuerentiam amplissimis verbis Cadurcensi offerebat saepe saepius? Morigerum sese filium futurum spondens, si paternum erga se induceret animum? Ecquod igitur crimen est, pontificem dixisse haereticum, qui temere eam Ludouico maculam affricuit? Quod scelus, criminis laesae maiestatis reum pronuntiasse, eumque pontificatu deiecisse, de quo certo certius constat, eum subiectum esse Regibus, quam Imperatorem pontifici & stolidissimo Iacobo de Cadurco? At id eum vrebatur maxime, pontificem subiici Imperatori Romano, nihil ei iuris in electione ac dignoscenda Regis persona relinqui, vnctionem ad solennia referri, nec regiam ac imperatoriam maiestatem tali semper pompa indigere statui: penes Germaniae senatum auctoritatem hac parte reside- re: seruo seruorum nihil in terrena imperia ac regna potestatis competere, quid? quod spes amplissimas auido animo conceptas in auras labi. Quae omnia nunquam interea in contentionem venissent, nisi Cadurcensis aterribile laborans, Germaniae Regem cum viris summatibus vniuersis mittere sub capistrum statuisset: homo licet senex, alterumque pedem in cymba Charontis positum habens: nonagenario enim maior deceffit.

§. LV.

Ac ne quis existimet, eos solum, qui euangelicae doctrinae addicti sunt, talia in medium ferre; etiam ex Alberto Argentinensi constat, vix mitiora a Iacobo Furnerio e moletrina ad Cisterciensem ordinem indeque ad purpuram, ac demum ad sedem pontificiam, assumpto Benedi-
cti

Et XII. nomine, euecto fuisse prolata. Immo, inquebat, ad Philippi Valesii & Apuliae Regum legatos, *nos contra Ludouicum multa fecimus. Ipse scepro cum scipione, mutatoq venisset ad nostri Praecessoris pedes. si praecessor admisset, nosque supplicem a suis pedibus amouisset. Ego de Ludouico sperare meliora non desino.* Obseruet Lector, nos mentem Argentiniensis exprimere, nec ipsissima eiusdem verba adscripsisse.

§. LVI.

Et mirum posteritati videri posset, quid igitur in causa fuerit, quare hic Benedictus XII. neque cum eo redierit in gratiam, neque electorum petitis locum dederit, neque episcoporum, aliorumque sacerdotum argumenta & impensissimas preces admiserit. At qui intelligunt, quali sub iugo hic vixerit pontifex, quas leges ei praescripserint Philippus Valesius cum Rege Neapolitano, quamque hi principes perterrefecerint Cardinales reditus istis imminuentes; iis facile subolebit, quamobrem tum Caesaris, tum Electorum, ac totius denique imperii legationes in cassum ceciderint omnes.

§. LVII.

Ipse Ludouicus non adeo simplicis ingenii censendus est, vt non praeuiderit inutiles conatus. Probe enim tenebat, saepe a se dictorum ac factorum cantatam palinodiam: quamuis reapse in omnibus nihil fuerit culpa; addebat, ipsam innocentiam sic ream fore peragendam, summoque cum dedecore honorum atque imperii insignia ad pedes pontificis molitoris, aut pistoris videri proicienda, nullo alio fructu, quam vt sua infelix pietas fiat, suaque modestia haberetur tandem ludibrio. Quod dictum, factum. Vix enim legatorum litterae lectae sunt, cum simul sunt reiectae, sicque infectis rebus recessere profani ac sacri principes totius imperii nomine a. MCCCXXXVIII. Auenionem missi: *Leniuere tamen inuidiam,* verba nunc resipiscentis quodammodo ADELZREITERI agnosces Part. II.

II. lib. III. n. 37. *lachrymae, quibus perfusum pontificis vultum legati viderunt, incertum, Ludouicumne, an se ipsum miserantis. Iam enim non statuendi modo, quae vellet, sed loquendi etiam libertate exciderat; animi proinde sensu publicare prohibitus, haec paucula Legatorum adorantium auribus insurravit: Aegrè sibi esse, quod Ludouico bene velle, non item bene facere posset. Constrictum se esse Regis Franciae minis, atrociora sibi, quam nuper passus sit Bonifacius, interminantis, si cum Caesare palam in gratiam rediret. Haec questus, Legatos, ne violarentur, Delphino commendauit, a quo Lausannam usque ducti, suisque redditu, negarunt, aequi quicquam ex Gallia esse exspectandum. Ruperto nihilominus Palatino, qui proxime Caesaris orator fuerat, rosa aurea pontificae beneuolentiae munus missa est, ne Germaniae almam pacem desideranti nihil datum videretur.*

§. LVIII.

Itaque iam e veterno quasi excitati Teutoniae principes omnes, inque primis Septemviri Rensii conueniunt, vt tandem aliquando Spirensi in conuentu feriam operam patriae promissam reapse praestarent: conquerentes interea, patientiam suam contumelia finire; nec dignitatem modo, sed ipsum etiam imperii nomen periclitari. Indignum videri, pedibus hac ratione conculcari suam auctoritatem; nec dedecus per binorum pontificum annos, nisi mussitando haecenus lamentatam Germaniam, sero libertatis suae memorem. Viginti & quinque elapsos iam annos esse, cum Ludouicus more maiorum sit electus; & tamen inquiri & dubitari, seque ignaue fere eiusmodi dubitationes tolerasse, an is imperio, quod magnifice rexisset interea, sit aptus? Quocirca rumpendum aliquando tam ignobile silentium ac memorabili ad posteritatem monumento esse emendandum, quod verecunda patientia non potuerit corrigi. Atque hos inter iustissimos questus praeparatis animis ad constantiam magno tandem assensu celebre illud senatusconsultum conditum est, quod ALBERTI-

CVS de ROSATE Iureconsultus lib. III. de *praescriptione triennali* inseruit, HIERONYMVS BALBVS de *coronat.* ad Carolum V. repetiit, REDDORFIENSIS MONACHVS recensuit, LEIBNITIVS aliiq̄ue noue imprimi curarunt, nonnullis voculis quidem diuersum, sed sensu idem: quod iam celeberrimus PFEFFINGERVS ad *Vitriarium* monuit. Nos, quia de his rebus ex professo agimus, a scopo nos ablusuros vix credimus, si istam imperii constitutionem etiam hoc loco legendam exhibeamus: *Licet iura vtriusque testamenti manifeste declarent, Imperialem dignitatem & potestatem immediate in filio DEI ab antiquo processisse, & DEVM per imperatorem & Reges mundi iura humano generi aperte tribuisse: & quod Imperator ex sola electione eorum ad quos pertinet, verus efficitur Imperator, nec alicuius alterius eget confirmatione seu approbatione: quoniam in terris quoad temporalia non habet superiorem, sed eidem gentes subsunt & nationes: & ipse Dominus noster Iesus Christus mandauit, quae sunt Dei Deo, & quae sunt Caesaris Caesari reddenda. Quia tamen nonnulli auaritiae & ambitionis coecitate ducti, & nullius scripturae intelligentiam habentes, sed diuertentes a tramite recti sensus in quaedam iniqua & praua commenta, & in assertiones detestabiles prorumpentes contra potestatem & auctoritatem Imperialem, & iura imperatorum, Electorum & aliorum Principum & imperii fidelium committunt fallaciter asserentes: Quod imperialis dignitas & potestas est a Papa, & quod electus in imperatorem non est verus imperator nec Rex, nisi prius per Papam siue sedem Apostolicam, confirmetur, approbetur, & coronetur: & per huiusmodi prauas assertiones & pestifera dogmata hostis antiquus mouet, iurgia suscitatur, contentiones parit, & seditiones procurat. Ideo ad tantum malum euitandum de consilio & consensu Electorum & aliorum Principum Imperii declaramus, quod imperialis dignitas & potestas est immediate a solo DEO; & quod de iure & imperii consuetudine antiquitus approbata, postquam aliquis eligitur in Imperatorem, siue Regem ab Electoribus imperii concorditer, vel*

maio.

maiori parte eorundem, statim ex sola electione est Rex verus & Imperator Romanorum censendus & nominandus, & eidem debet ab omnibus imperio subiectis obediri: & administrandi iura imperii, & cetera faciendi, quae ad Imperatorem verum pertinent, plenariam habet potestatem, nec papae, siue sedis Apostolicae, aut alicuius alterius approbatione, confirmatione, auctoritate indiget vel consensu. Et ea propter hac in perpetuum valitura lege decernimus, ut electus in Imperatorem concorditer, vel a maiori parte Electorum ex sola electione censeatur & habeatur ab omnibus pro vero & legitimo Imperatore, & eidem ab omnibus subiectis imperio debeat obediri, & administrationem & iurisdictionem imperialem & imperialis potestatis plenitudinem habeat, & habere ac obtinere ab omnibus censeatur & firmiter asseratur. Quicumque autem contra haec declarata, decreta, vel definita, aut aliquid eorum asserere, seu dicere, aut asserentibus seu dicentibus consentire, vel eorum mandatis vel litteris, vel praeceptis obedire praesumpserit, eos omnibus feudis, quae ab imperio detinent, & omnibus gratiis, iurisdictionibus, priuilegiis & immunitatibus a nobis, vel praedecessoribus nostris eis concessis ex nunc priuamus, & ipso iure & facto decernimus esse priuatos. Insuper eos crimen laesae maiestatis decernimus incurrisse, & poenis omnibus impositis crimen laesae Maiestatis committentibus subiacerere. Datum in oppido nostro Franckenfurt, die 8. mensis Augusti Anno Domini 1338.

§. LIX.

Verum tamen caue putes, hanc esse illam toto orbe & in publicis imperii legibus celebratissimam vnionem, seu fraternitatem electoralem. Constat enim, septemuiros peculiariter adhuc coiuisse, & ad iura sua tutanda arctissimo foedere sese obstrinxisse, si quis forte in posterum atque in praesenti ipsorum dignitatem atque eligendi auctoritatem auderet villo modo despiciere, ac conuellere. Foederis tabulae idiomate primum Germanico expressae sunt, latentque illae in Boiorum tabulario, vnde eas eruditissimus HERWARTVS DE HOHENBURG depromptas in la-

tinum conuertit. Credo, hoc Bzouii Poloni aliorumque calumniatorum caussa factum, qui nostrae vernaculae imperiti censentur. Quas, quia alio sermone nusquam inueniemus, ideo itidem latina cum lectoribus nostris communicamus: Nos DEI gratia, Henricus Archiepiscopus Moguntinensis, Walramus Archiepiscopus Coloniensis, Balduinus Archiepiscopus Treuirensis, Rudolphus, Rupertus fratres, Stephanus Rupertus Iunior, Comites Palatini Rheni & Duces Bavariae, Rudolphus Dux Saxoniae & Ludouicus Marchio Brandenburgensis. Notum facimus cunctis hominibus, qui has litteras vident, aut legi audiunt, quod simul considerauimus & perspeximus, sacrum Romanum imperium in suis honoribus, iuribus & bonis, atque etiam nos in nostris honoribus, iuribus, consuetudinibus & priuilegiis, quae a praedicto imperio habemus, vehementer his temporibus, atque etiam antehac impediti, infirmati, & grauati fuimus ac sumus, & propter communem ac manifestam vilitatem totius Christianitatis, atque ad praedicti Imperii nostrumque honorem, iura, priuilegia & consuetudines tutandas, defendendas & manutenendas, unanimiter conuenimus, & nos confederauimus, quod praedictum Imperium & nostrum principalem honorem, quem ab eo obtinemus, videlicet in electione Imperii in illius ac nostris iuribus priuilegiis & consuetudinibus, sicut ab antiquo ad nos, & ad Imperii Electores peruenerunt & deuoluta sunt, manutenere, tueri, ac defendere volumus pro omnibus nostris viribus ac opibus, sine fraude, contra quoscunque nemine excepto: siquidem hos nostrum honorem & iuramentum attingit; nec volumus id intermittere propter vllum mandatum, a quocunque vel quomocunque datum, per quod Imperium & nos Electores in praescriptis rebus vlllo modo infirmari possemus. Volumus etiam omnes dominos & amicos, qui ad nos pertinent, vel non pertinent, siue sint ecclesiastici, siue seculares, nostros quoque Vasallos, ministeriales, Castellanos, officiales & ciues, ad idem faciendum rogare, & inducere, in quantum possumus: & ad hoc efficiendum debet quilibet ex nobis Electoribus alteri auxilium praestare

re sine fraude; ut illi nobis in his rebus auxilium & opem ferant, idque nullus respectu intermittant, & ob nulla mandata, a quocunque illa dari possent. Quod si contigerit, ullam dissensionem aut dubium super his rebus inter nos Electores oriri: quicquid nos tunc omnes, aut maior pars ex nobis, super hoc diffiniemus & statuemus, id debet vim habere atque a nobis observari sine dolo. Omnia haec praescripta capita, & unum quodlibet horum singulatim spondimus bona fide, & spondemus his praesentibus literis per nostrum principalem honorem, nec non iuravimus hoc ipsum ad sanctos pro nobis & nostris successoribus perpetuo firmiterque tenere, neque contrauenire, nec ab hoc desistere vlllo modo, sicut in praemissis continetur & scriptum est. Non debemus, non volumus quoque, nec possumus nos, nec quisquam alius, qui nobiscum in hanc confederationem veniet (qui iurare quoque hoc ipsum debet, & vouere, sicut in praemissis & sequentibus scriptum est) si ita deprauamur, quod Deus auertat, ut contra faceremus, aut facere vellemus; non debemus, inquam, nec volumus, nec possumus contra iuari vlla dispensatione, absolutione, relaxatione, abolitione, in integrum restitutione, neque vlllo beneficio, quocunque nomine illud appellaretur, vndecunque, aut quomodocunque fieret, siue per nostras, aut aliorum hominum preces, siue quod latine dicitur, ex officio; neque vlla potestate eius, qui haec curare vellet: apud DEVM & homines futuri ac dicendi infames, infideles & periuri, vbiunque vel quocunque modo contra faceremus aut veniremus, quouis pacto, omni fraude ac dolo a praescriptis capitibus & singulis eorum exclusis. Ad notitiam horum damus has literas obsignatas nostris signis, quae datae sunt in Rense, die Iouis post Margaritae a Nauitate Christi M CCCXXXIIX. Anno.

§. LX.

Nemo dubitet, placuisse tum senatusconsultum, tum etiam Septemuirorum pro tutela illius legis sese colligantium gloriosissimum propositum per pluribus. ALBERICVS de ROSATE, qui id temporis in aula Romana agebat, audiuisse

diuisse se testatur, *magnos praelatos & laicos vtriusque iuris peritos* pro edicto disseruisse certatim. Neque amplius ambigo, quin eiusdem tenoris litterae ad pontificem Benedictum XII. sint missae. Vidisse se illas idem Albericus memoriae prodit. Et MARQVARDVS FREHERVS vero *ad Rebdorfsensem* illas exhibet, in hoc solum suspectas, quod Waldemari Brandenburgici & Rudolphi Palatini nomina referant, de quibus interea constat, satis ea aetate concessisse vtrumque. Quae res fecit, vt Adelzreiterus fluctuante animo de iis pronuntiet. Sed fieri, meo iudicio, facile potuit, vt, dum forte litteris initialibus scripta essent Electorum nomina, chronologiae & huiusmodi notarum imperiti litteras L. & W. commutauerint, litteraque canina R. Rudolphum Palatinum significari existimauerint, cuius filii Rudolphus, & Rupertus ea aetate Palatinatum communi iure tenuere. Marchiam Brandenburgicam vero Ludouicus Imperatoris primum genitus administrabat; ita vt fere nihil, aut parum dubitationis supersit, & illas quoque in genuinarum litterarum albo esse relinquendas. Quapropter sine haesitatione dictam epistolam adscribimus: *Sanctissimo in Christo Patri ac Domino, Domino Benedicto Papae: Vestri deuoti filii, Henricus DEI & Apostolicae sedis gratia Archiepiscopus Moguntinus, Electorum Principum Decanus, nec non per Germaniam Sacri imperii Archicancellarius: Balduinus Archiepiscopus Treuirensis, Cancellarius Galliae. Walramus Archiepiscopus Coloniensis, Cancellarius Italiae: Waldemarus (lege Ludouicus Marchio) Marchio Brandenburgensis, Camerarius: Rudolphus (lege & Rupertus) Palatinus Dapifer: Rudolphus Dux Saxoniae, portitor ensis, Romanorum Regis, & coronandi Imperatoris legitimi Electores. Grauamur non modice, & turbamur ex intimis, cum reuerendam Sacrosanctam Romanam Ecclesiam, matrem nostram & ipsius summos pontifices, quibus reuerentiam & honorem exhibere volumus promptis & deuotis animis omni vice; ac sacrosanctum Imperium & Imperatores seu Reges ipsius, quorum de-*
fensa

defensio ad nos & omnes alios Coelectores nostros prae ceteris mundi Principibus specialiter pertinere dinoscitur; sicut temporibus praesentibus, videmus ad inuicem discordare. Nam ex hoc non potuerunt sibi & populo Christiano proficere, prodesse, & prout est diuinitus institutum sibi mutuo suffragari. Propter quae in diuersis mundi partibus, provinciis & terris, ipsis regendas, gubernandas commissis, innumera execrabilia pericula animarum, personarum & rerum & diuersa scandala in DEI Ecclesia (quod dolenter referimus) sunt suborta; & maiora praesumuntur futuris temporibus, quae ad plenum dici nequeunt, vel conscribi, certitudinaliter suboriri: quae submoueri non possunt, nisi utraque potestas contenta sit suis iuribus & consuetudinibus haecenus obseruatis, & reformatur, quae vna contra aliam attemptauit.

§. 2. Sanctitati vestrae cum omni deuotione, & in modum, quem possumus, meliorem & humiliorem referimus bono Zelo, quod super praemissis & ad consulendum & prouidendum Sacrosancto Romano Imperio, cuius iura, honores, bona, libertates & consuetudines prostrata iacent, & a diuersis personis Ecclesiasticis & secularibus sunt & fuerunt haecenus in graue praeiudicium dicti Imperii inuasa, occupata, & multa simpliciter conculcata; XV. die mensis Iulii anni XXXVIII. in Reinsfeld super alueo Reni (ubi Principes Electores super negotiis imperii tractandis conuenire consueuerunt ab antiquo) cum aliis Principibus Electoribus Imperii in vnum fuimus congregati; & diuersis deliberationibus & consiliis praemissis, sicut diuinae gratiae placuit, omnes vnanimes fuimus & nullo penitus discrepante pro defensione & recuperatione iurium, honorum, bonorum, libertatum, consuetudinum sacri Romani Imperii ac totius Christianitatis, ad cuius regimen & defensionem idem imperium principaliter ordinatum dinoscitur; disposuimus & ordinauimus pro nobis & successoribus nostris, & firmauimus iureiurando, per sacramenta corporaliter a nobis & omnibus Coelectoribus nostris praestita; quod iura, honores, bona, libertates & consuetudines dicti imperii & nostra nobis in electione imperii

rii

rui competentia ex consuetudine vel de iure manutenamus, defendamus & illibata conseruemus toto posse, & viribus nostris, contra omnes homines cuiuscunque praeeminentiae, dignitatis seu status existant, & quod hoc non obmittamus propter aliqua pericula rerum & personarum, aut praecepta, mandata, aut processus, per quemcunque modum & formam prolati sint, vel in antea proferantur contra imperium & nos, vel Coelectores nostros, per quae dicto imperio, ac nobis & Coelectoribus nostris, in praedictis iuribus, bonis, hominibus, libertatibus & consuetudinibus praeiudicatum sit, vel in futurum posset praeiudicium generari.

§. 3. Et tandem super praemisso lamentabili desiderio, & caussis originalibus, ex quibus ortum dignoscitur, quod inter sanctam Romanam ecclesiam, ac sacrum Romanum Imperium & Dominum nostrum Ludouicum Romanorum Imperatorem, iam longis temporibus diligenti & sollicita deliberatione praehabita, nos & alii Coelectores nostri cognouimus, & nobis constitit euidenter ex processibus quondam Domini Iohannis Papae XXII. praedeccessoris vestri, quod ipse primo & postea sententias excommunicationis & interdicti (si sic dici merentur) ac alias diuersas sententias & processus de facto contra DEVM & iustitiam, & iuris ordinem fulminauit, contra praedictum Dominum nostrum Dn. Ludouicum Rom. Imperatorem, ac fautores & adhaerentes sibi: qui a maiori parte Principum Electorum fuit rite & rationabiliter in Regem Rom. electus, in Imperatorem postea consecrandus: quod se de administratione imperii intromisit non approbata per praedictum praedeccessorem vestrum ipsius electione, quam in discordia asseruit celebratam.

§. 4. Per quas sententias & processus, cum iuri & consuetudini Imperii & praefato Domino nostro Ludouico, nobis & aliis Electoribus Imperii permaxime derogetur; cum iure caueatur & consuetudine, cuius contrarium in memoria hominum non existit, sit rationaliter introductum, & sine cuiusuis contradictione legitime obseruatum, sicut etiam in praedicto parlamento per nos & alios Coelectores nostros, praehabita diligenti deli-

deliberatione & discussione ac consilio multorum Principum, Comitum, Baronum & nobilium est concorditer declaratum, & sententialiter definitum: Quod vacante Romano imperio is, qui eligitur concorditer, vel a maiori parte Principum Electorum, pro Rege Romanorum ab omnibus est habendus: Et quod nec nominatione, approbatione, confirmatione, consensu, vel auctoritate sedis Apostolicae super administratione bonorum & iurium imperii indiget, siue titulo Regio assumendo: quodque iura & bona imperii administrare & gubernare poterit, & de iure & consuetudine, nulla sedis Apostolicae super hoc licentia habita vel obtenta.

§. 5. Quare cum Sanctitas vestra teneatur prae omnibus Regnis mundi defendere iura imperii, quod ad defensionem sedis Apostolicae & totius fidei Christianae est coelitus ordinatum, & sine cuius salubri gubernatione & defensione non potest in opulentia pacis persistere Christianus populus, nec bene colere pacis auctorem; clementiae Sanctitatis Vestrae supplicamus cum omni humilitate & reuerentia, qua possumus & valemus, quatenus sententias & processus praenotatos, & quidquid exinde ob nos secutum est totaliter & penitus reuocetis, tanquam in praeiudicium imperii & iurium ipsius prolatos. Quae iura illibata pro posse seruare tenemur, ratione a nobis praestiti iuramenti, ut ob inde in omni obedientia & deuotione ecclesiae Romanae & Sanctitatis vestrae debeamus deuotioribus animis perpetuo permanere. Et ne, si secus fieret, nos & alii Coelectores nostri cum aliis Principibus ecclesiasticis & secularibus Aemaniae cogermur & inuenire & quaerere contra eosdem processus & sententias, quamuis inuiti, remedia opportuna. Super praemissis ad Sanctitatem Vestram tales transmittimus quibus in dicendis & petendis nostro nomine fidem, vestram clementiam petimus adhibere.

§. LXI.

Etsi vero in ipso electorum sanctissimo foedere nonnulla de auctoribus & nominibus eorum inque primis Bohemiae

§. XIX. Comititia unionis electo-
ralis communis.

§. XX. Num praesentia caesaris
ad ea necessaria.

§. XXI. De directorio comitio-
rum electoralium cui competat dis-
quiritur.

§. XXII. Locus comitiorum uni-
onis.

§. XXIII. De legatis & proedria
unionis.

§. XXIV. Materiae in iis comi-
tiis pertractandae.

§. XXV. Exempla comitiorum
electoralium.

CAPVT I.
DE VNIONIBVS ELECTORALIBVS.

§. I.

Uniones Electorum (Churfürsten Verein.) sunt
conuentiones inter Electores S. R. I. de coniun-
gendis opibus & consiliis ad conseruanda impe-
rii, imprimis vero propria tam collegii, quam
singulorum iura, legibus imp. confirmatae.

Historia aliquot retro saeculorum docet, electores *Conserua-
tores* illos Germanici imperii *perpetuos*, quoties aut patriae, aut
ecclesiae, aut illustri suo collegio singulare aliquod imminuit pe-
riculum, coniunctis viribus, mutisque vnionibus effecisse, vt
patriae, vt collegio suo antiquus maneret splendor, & cum cer-
nerent, suam concordiam basin salutis publicae esse, hasce vnio-
nes perpetuasse. Hinc nec in litteraria ciuitate defuerunt viri,
qui vltiori causarum indagatione illustre hoc institutum dignum
iudicarent: inter quos primo loco nominandus *ICTUS* magni no-
minis, *WILDSOGELIVS*, qui Academicam Dissertationem de
Vnionibus Electoralibus conscripsit 1707, sed quod non in iniu-
riam summi viri, cuius merita alias satis nota sunt, verum meae
excusationis gratia & ob rei veritatem dico, satis diffusam ac spif-
sam, sed inutilibus in alia similia instituta excursionibus repletam,
historiam tamen, ex qua omnia hic illustranda, tam parum con-
sultuit, vt ne quidem vnio Rensensis ei nota fuerit. Hinc haud

